

PROFEȚII

Bibliografie: Vladimir Prelipcean, „Viața religioasă-morală după concepția Vechiului Testament”, *MO* 1962, nr. 5-6, 271-283; Ștefan Slevoacă, „Aspecte actuale ale prediciei profeților Vechiului Testament”, *ST* 1980, nr. 1-2, 5-14; Eugen Pentiuc, „Actualitatea mesajului profetic veterotestamentar”, *GB* 1983, nr. 6-8, 380-389; Macedon Petrescu, „Idei moral-sociale în scrierile profeților mari ai Vechiului Testament”, *ST* 1984, nr. 12, 103-109; Petre Semen, „Combaterea corupției morale de către profeții Vechiului Testament”, *TV* 1992, nr. 8-10, 3-14; Athanase Negoită, *Teologia biblică a Vechiului Testament*, București 1992; Ion Banu, *Profeții biblice vorbind filosofiei*, București 1994 (Bibliotheca orientalis).

Profet

Cei trei mari profeți (Isaia, Ieremia, Iezechiel) funcționează analog celor 3 patriarhi biblici, iar cei 12 profeți mici analog celor 12 triburi. Cea mai veche atestare a unirii celor 12 profeți mici într-o carte o reprezintă *Sir.* 49:10. LXX numește cartea lor ca un corpus unitar *dodekapropheton*.

Instituția profeților pare să-și fi avut o tradiție venerabilă în nord. Aici, în regatul nordic, activează primii profeți nescritori: Ilie (ebr. *אֱלִיָּהוּ* – *Eliáhu*) și ucenicul său, Elisei (ebr. *אֱלִישָׁע* – *Elišá*). Tot aici își au originea tradițiile care, prin cărturarii care s-au mutat după căderea Samariei (722/1 îdHr) în Ierusalim, au stat la bazele *Deuteronomului*, iar în *Deut.* 18:15.18; 34:10 Moise apare ca profet.

Cuvântul *נָבִיא* – *naví* „profet” poate avea în ebraică atât un sens activ „cel care vestește, vorbește pentru altul”, cât și un sens pasiv „cel care este chemat [de Iahve]”. În limba greacă *προφήτης* (de unde și *profet*) însemna fie „a vorbi înaintea cuiva” fie „a vorbi pentru, în favoarea cuiva”, iar

προφήτης desemna crainicul divinității înaintea poporului.

În VT, profetul mai putea fi numit și:

- „omul lui Dumnezeu” (*Deut.* 33:1; *2Reg.* 4:9) – folosit pentru perioada de dinainte de profeții scriitori; era, în plus față de profeții scriitori, asociat și cu terapeutică sau manta
- „omul duhului” (*Os.* 9:7)
- „văzător” (*1Reg.* 9:9) – termen care ține de perioada veche, aplicat în special lui Samuel
- „vizionar”

În pofida opiniei tradiționale, profetismul nu este specific poporului Israel. În orice cultură au existat personaje neîncadrate într-o instituție anume (ca preoții), care își arogau un rol suplimentar în relația popor-rege-divinitate. Ei trebuie puși în paralel cu vrăjitorii, ghicitorii, magii etc. din alte culturi. Asemenea personaje sunt menționate în:

- cca 30 de scrisori de la Mari (azi în Siria) (sec. 18-17 îdHr.). Sunt atât profeți, cât și profetese, care primesc în vis și extaz un mesaj în special pentru rege; cuprinsul mesajului ține de regulă de promisiuni pozitive legate de succesul militar. Profețiile critice condamnă neglijența cultică.
- oracolul zeiței Kititum (o formă a lui Iștar) către regele Ibalpiel II din Ešnuna (sec. 18)
- 2 rugăciuni hitite, a regelui Muršilis II (sec. 14) pentru ciumă și o rugăciune regală către zeița soarelui din Arinna. Menționat mesajul divinității încredințat unui profet.
- relatarea voiajului unui egiptean, Wenamon, în Byblos (sec. 11). Se menționează că în timpul unui ritual cultic, un tânăr este posedat de o divinitate, care-i transmite regelui din Byblos mesajul ca egipteanul să fie primit în audiență
- inscripția murală din Tell Deir Alla (Iordania). Este

numit Balaam, cunoscut și din VT (Num. 22-24), care primește mesajul divin prin arătare

- stela lui Zakir, regele sirian din Hamat (azi Hama în Siria). Zeul Baal Samin, la rugăciunea regelui, îi trimite un mesaj încurajator prin intermediul unor văzători
- cca 30 tăblițe de lut din perioada asiriană nouă (din timpul regelui Asarhadon 681-669 și Asurbanipal 669-627). Sunt profeți și profetese, atât funcționari ai templelor cât și laici. Ca și în VT, sunt discursuri ținute în fața unei persoane sau a poporului de către aceste personaje, în numele unei divinități; revelația mesajului este directă, și nu prin intermediul haruspiciilor sau a astrologiei. Ca și în Mari, sunt în general profeții de curte, în legătură cu prosperitatea regelui și a dinastiei; critica privește numai neglijența cultică.

Din cele de mai sus rezultă și diferențele profeției extra-biblice față de cea din VT. Profeții extrabiblice pot fi încadrați în grupa profețiilor de curte și cultici; ei nu îndrăznesc critici aduse regelui sau societății, nici nu sunt interesați de soarta poporului. De asemenea, notițele despre ei, deși arhivate în bibliotecile din vremea respectivă, nu au constituit o tradiție de interpretare și actualizare comparabilă cu cea biblică.

Șirul profeților israeliți începe așadar cu Moise și se termină cu Maleahi. După tradiția ebraică au activat 48 de profeți și 8 profetese. Tratatul talmudic *Sanhedrin* preciza:

„Atunci când au murit ultimii profeți, Agheu, Zaharia și Maleahi, Duhul Sfânt s-a retras de la Israel”.

iar Iosif Flaviu:

„După timpul lui Artaxerxe (465-424) s-au scris cărți, dar acestea nu mai merită aceeași credință ca cele de dinainte, pentru că n-a existat succesiune de profeți”.

Totuși, în concepția ortodoxă inspirația nu poate fi

limitată doar la epoca biblică. Sf. Siluan Atonitul spunea că, în cazul în care Scripturile actuale ar dispărea, oameni înduhovniciți ar scrie din nou Scriptura, ajutați de același Duh Sfânt.

Genuri literare

În scrierile profeților VT se întâlnesc trei genuri literare: relatări, viziuni și cuvântări.

1. Relatări / povestiri

La profeții preclasici, cei de la care nu s-au păstrat scrieri, sunt numai povestiri păstrate. Chiar și cuvintele le sunt prezentate în cadrul unor povestiri. Deosebirea dintre profeții preclasici și cei clasici: (1) profeții clasici se adresează unor persoane particulare doar excepțional, de obicei însă grupurilor sau întregului popor; (2) profeții clasici se implică mai puțin politic, și mai mult prin scris. Trebuie incluse în acest context și acțiunile simbolice.

Povestirile s-au păstrat și la pers. I și III.

De menționat și relatarea chemării profetice: dialog cu Dumnezeu (Moise în *Ieș.* 3; Ghedeon în *Jud.* 6; Saul în *1Reg.* 9u; Ieremia în *Ier.* 1); viziunea tronului lui Dumnezeu (*Is.* 6; *Iez.* 1)

2. Viziuni

Amos și Isaia se declară „văzători” (Amos respinge însă titlul de profet), pe când Osea și Mihea nu au viziuni. Viziunile sporesc în literatura apocaliptică: Iezechiel (*Iez.* 1-3; 8-11; 37; 40-48), Zaharia (*Zah.* 1-6) și Daniel (*Dan.* 7u; 10-12).

Viziunile pot fi: (1) ajutate de Dumnezeu – „Dumnezeu mi-a arătat aceasta” (*Am.* 7:1), sau (2) teofanii – „L-am văzut pe Domnul” (*Am.* 9:1). Amos și Isaia nu dau detalii despre Dumnezeu în viziune; Zaharia vede sfeșnicul (*Zah.* 4) ca simbol al atotprezenței, atotștiinței și atotputerniciei lui Dumnezeu; doar Iezechiel și Daniel Îl descriu: „un chip ca de om” (*Iez.* 1:27; 8:2) „Cel vechi de zile” (*Dan.* 7).

3. Cuvântări

Se împart în:

1. **vestirea viitorului**, de obicei însoțită de **amenințări** cu judecata divină
2. **vaiurile** (introduse prin „vai celui ce”). Originea acestui gen literar sunt bocetele pentru morți. Un subgen literar sunt **plângerile** (cf. cartea *Plângerilor*). La polul opus se situează **fericirile** („fericit cel ce”).
3. **retrospectiva istorică**, utilizată ca motivație pentru vestirea pedepselor
4. **disputa** sau dialogul în controversă: atât între profet și conaționali, cât și între profet și Iahve. Întrebările/obiecțiile sunt urmate de răspunsuri argumentate.
5. **avertismentele** – întotdeauna în formă imperativă: „căutați-Mă” (*Am.* 5:5), „nu mai faceți răul” (*Is.* 1:16) etc. Un subgen este **chemarea la pocăință** – „întoarceți-vă” (*Ier.* 3:22)
6. **promisiunea** sau vestirea mântuitoare. Originea acestui gen este oracolul primit de credincios de la preot în cadru cultic la templu, oracol la care credinciosul a apelat într-un necaz. Formula specifică este „nu te teme”. De multe ori promisiunea este introdusă prin formula „în ziua aceea” sau „în zilele acelea”.

Cronologia

Profeți anteexilici (din perioada asiriană)	
Amos	750
Osea	750-725
Isaia	740-701
Mihei	740-701 (?)
pauză	700-650

Naum	650
Sofonie	630
Avacum	620
Profeți exilici (din perioada babiloniană)	
Ieremia	627-585
Iezechiel	593-573
Avdie	586
Deutero-Isaia	550-540
Profeți postexilici (din perioada persană)	
Trito-Isaia	538-520
Agheu	aug-dec 520
Zaharia	520-518
Maleahi	450
Ioel	400
Iona	300
Deutero-Zaharia	300
Trito-Zaharia	după 300

AMOS

Bibliografie: Francis I. Andersen / David Noel Freedman, *Amos*, New York 1989 (Anchor Bible 24A); Mircea Basarab, *Cartea profetului Amos. Introducere, traducere și comentariu*, București 1980 [teză de doctorat, extras din ST 1979, nr. 5-10, 397-571]; Paul N. Tarazi, *The Old Testament. An Introduction*, vol. 2, New York 1994, 21-90.

Viața

Este primul profet scriitor. A activat în jurul anului **750** în regatul nordic (posibil doar în centrul cultic Betel), provenind din regatul sudic, din Tecoa, o localitate la sud de Betleem. Refuză să se numească „profet”, arătând că e păstor și culegător de sicomore. Prin aceasta însă nu respinge misiunea sa de primire a mesajului prin viziune, ci doar intră în polemică cu profeții cultici din Betel (ex. Anania).

Cuprinsul cărții

1:3 – 2	cuvinte împotriva vecinilor Israelului + Israel
3 – 6	cuvinte împotriva Israelului
7: 1– 9:6	viziuni și relatări

1:2	motto
Ciclu de cuvântări împotriva popoarelor străine + Israel (1:3 – 2) (cu vers repetitiv: „Pentru trei nedreptăți, pentru patru... nu îmi retrag [pedeapsa]... Trimit foc...” – neautentice cuvintele împotriva Tir, Edom și Iuda	
2:6-16	împotriva Israelului
	v. 6-8 critică socială
	v. 9 (10-12) faptele lui Iahve pt Israel (Exod și cucerirea Canaanului)
	v. 13-16 pedeapsă cu cutremur + război

Cuvinte disperate adresate lui Israel (3-6)

a) „ascultați acest cuvânt” (3:1; 4:1; 5:1)	
3:2	alegerea Israelului presupune responsabilitate
3:3-8	dispute asupra profetului
3:9-4:3	cuvinte împotriva clasei conducătoare din Samaria
3:12	nu există scăpare
4:1-3	împotriva femeilor aristocrate
4:4-5	împotriva cultului (cf. 5:5)
4:6-12	retrospectivă istorică (refren: „Voi însă nu v-ați întors la Mine”)
5:1-3	cântec de jale
b) „vai”-uri (5:7.18; 6:1.13)	
5:4-15	căutați-Mă
5:18-20	ziua lui Iahve

5:21-27	împotriva cultului; pedeapsă: exil dincolo de Damasc
6	împotriva clasei conducătoare din Samaria

Viziuni (7-9)

7:1-9; 8:1-3	4 viziuni: „Iahve m-a făcut să văd” (I: lăcuste; II: foc; III: fir cu plumb; IV: fructe coapte) I-II retrase, III-IV intervenție imposibilă
7:10-17	relatare pers. III: Amos și preotul Amația => alungat din Betel
	v. 14 „nu sunt profet”
8:4-14	cuvinte disperate
	v. 11-12 foame de cuvântul lui Dumnezeu
9:1-4	a 5-a viziune: „L-am văzut pe Iahve” [autenticitate disputată]
9:7-10	împotriva mândriei alegerii divine
9:11-15	cuvinte mântuitoare
	v. 11 refacerea cortului căzut al lui David

Teme din carte

Alegerea lui Israel

Profetul Amos reține tradiția alegerii lui Israel, prezentă de exemplu în *Deut.* 7:6:

Am. 3:2: „Numai pe voi v-am cunoscut dintre toate neamurile pământului; pentru aceasta vă voi pedepsi pe voi pentru toate fărădelegile voastre.”

Înțelegerea acestei alegeri se face pe de o parte evidențindu-se și responsabilitățile ce decurg din alegere (fapt pentru care Dumnezeu îi va pedepsi), pe de altă parte prin faptul că și celelalte popoare se bucură de pronia lui Iahve.

Am. 9:7: „Oare nu sunteți voi, feciori ai lui Israel, pentru Mine, ca și Cușitii?”, zice Domnul. "Oare n-am scos Eu pe Israeliți din pământul Egiptului, pe Filistenii din Caftor și pe sirieni din Chir?"

Aceasta arată faptul că evenimentul minunat al Exodului, actul de constituire al Israelului, are echivalent și în istoria altor popoare, care – fapt semnificativ – erau păgâne și chiar dușmani ai Israelului (filistenii și arameii).

Ziua Domnului

Bibliografie: Petre Semen, „Sensul expresiei *Iom-Yahve* ziua Domnului la profeții Vechiului Testament”, ST 1978, nr. 1-2, 149-161.

Am 5:18-20: „¹⁸Vai de cei ce doresc ziua Domnului! Ce se va întâmpla cu voi? Ziua Domnului este zi de întuneric și nu de lumină! ¹⁹Veți fi ca un om care fuge din fața leului și dă peste un urs, și ca unul care intră în casă și se rează cu mâna de un perete și îl mușcă șarpele. ²⁰Nu va fi oare ziua Domnului întuneric și nu lumină, beznă și nu strălucire?”

Profetul Amos menționează prima dată „ziua lui Iahve” (ebr. יום יהוה – *iom Iahvé*), luând însă poziție împotriva celor care legau acest concept de politica expansionistă a regelui Ieroboam II. Pentru aceștia ziua lui Iahve va fi de întuneric.

La următorii profeți, ziua Domnului va fi menționată cu aceleași imagini catastrofice. Însă se arată și aspectul dublu al „acelei zile”, de mânie pentru păcătoși, de bucurie pentru drepti.

Conceptul zilei Domnului se păstrează și în NT. Se vorbește, tot în context profetic, de „ziua lui Hristos” (Ioan 8:56), cu referire la Înviere.

Profeție mesianică

Am. 9:11-15: „¹¹În ziua aceea voi ridica cortul cel căzut al lui David și voi drege spărturile lui și dărâmurile le voi ridica la loc și-l voi zidi ca în vremurile cele dintru început; ¹²Ca astfel ei să ia în stăpânire rămășița Edomului și toate popoarele peste care s-a chemat numele Meu, zice Domnul, Care face acestea. ¹³Iată vin zile, zice Domnul, când cel ce ară va ajunge din urmă pe cel ce seceră, și cel ce calcă strugurii pe cel ce seamănă. și munții vor picura must și toate colinele se vor topi. ¹⁴Și Eu voi întoarce din robie pe poporul Meu Israel, și ei vor zidi cetățile cele pustiite și le vor locui, vor sădi vii și vor bea din vinul lor, vor face grădini și din roadele lor vor mânca. ¹⁵Și îi voi răsădi în pământul lor și nu vor mai fi smulși din țara pe care le-am dat-o în stăpânire”, zice Domnul Dumnezeuul tău.”

Textul, adăugat ulterior (cf. v. 14 „voi întoarce din robie” = epoca postexilică) profeției lui Amos, reflectă concepția mesianică legată de regalitatea davidică. Cortul cel căzut al lui David înseamnă refacerea dinastiei (casei) lui David (cf. profeția lui Natan din 2Reg. 7). Instaurarea noului rege binecuvântat aduce după sine și o binecuvântare a pământului.

De remarcat însă că nu se insistă prea mult pe figura noului rege davidic.

OSEA

Bibliografie: Francis I. Andersen / David Noel Freedman, *Hosea*, New York 1980 (Anchor Bible 24); Eugen J. Pentiuc, *Cartea profetului Osea. Introducere, traducere și comentariu*, București 2001.

Viața

Profetul Osea (ebr. הוֹשֵׁעַ – *Hoșéa*) a activat între **750-725**. Nu există aluzii la cucerirea Samariei (722/1), ceea ce plasează această dată ca limită *ad quem*. Osea este singurul profet care provenea din regatul nordic (Amos, deși a activat în regatul nordic, era iudeu).

Era fiul lui Beerî. Se cunoaște numele soției, Gomer, și al fiilor săi, care primesc nume simbolice: Izreel (numele câmpiei în care Iehu ucide dinastia anterioară), Lo-Ruhama („neiubită”) și Lo-Ami („nu [este] poporul Meu”).

Cuprinsul cărții

	nenorocire	mântuire
1-3	1:2-9	2:1-3
	2:4-15	2:16-25
	3:1-4	3:5
4-14	4:1-11:7	11:8-11
	12:1-14:1	14:2-9

Biografia lui Osea (1-3)

1	relatare pers. III: însărcinare căsătorie cu „o desfrânată”, Gomer: 3 copii cu nume simbolice: Izreel (ref. la lovitură de stat a lui Iehu 4Reg. 10:11 => sfârșitul regatului v. 4), Lo-Ruhama [= „Neiubită”) și Lo-Ami [= „Nu e poporul Meu”]
2	cuvinte dispartate
	v. 1-3 promisiune: transformarea numelor în nume mântuitoare
	v. 4-15 amenințare: Dumnezeu retrace darurile pământului; motivul căsătoriei; împotriva cultului lui Baal
	v. 16-25 promisiune: întoarcere din pustie (al II-lea exod)
	v. 21 Dumnezeu Se logodește veșnic cu Israel

3	relatare pers. I: însărcinare cumpărarea unei adulterine/prostituate
	v. 4 Israel rămâne „fără rege și jertfă”
	v. 5 întoarcere la Dumnezeu [secundar]

Ciclu de cuvântări (4-14)

Iahve e împotriva Israelului (4-11)

4	împotriva preoților (v. 1-10) și a cultului (v. 11-19)
	v. 2 lipsa cunoașterii lui Dumnezeu în țară
5:1-7	împotriva conducătorilor
	v. 4.6 imposibilitatea întoarcerii
5:8-11	războiul siro-efraimit
6:1-3	cântec de pocăință; mântuire după 2,3 zile
6:4	Israel e incorigibil
6:6	cunoaștere de Dumnezeu în loc de jertfă
7:8	Efraim între popoare
8:4u	împotriva regatului și cultului
9:10u	prima retrospectivă istorică („l-am găsit pe Israel precum strugurii în pustie”)
11	Israel ca fiu căzut
	11:8u iubirea lui Dumnezeu

Distrugere și mântuire (12-14)

12	înșelătorul Iacob ca tată și model al lui Israel (cf. Fac. 27u; Ier. 9:3; Is. 43:27)
13	decăderea Israelului
14	chemare la pocăință (v. 2-4) ca și consecință a mântuirii prin Dumnezeu (v. 5u)
	v. 10 concluzie sapiențială

Comentatorii nu sunt unanimi în explicația acestor capitole. Gomer este numită „desfrânată”, însă mai degrabă aceasta trebuie înțeleasă ca idolatră sau că participase la rituri de inițiere sexuală dedicate zeităților canaanite, care asigurau fertilitatea (așa numita „prostituție sacră”). De asemenea, nu este clar dacă în cap. 3 se vorbește tot de Gomer, sau de altă

femeie, care a fost cumpărată.

12:6 prezintă o doxologie, asemănătoare celor de la profetul Amos (cf. *Am.* 4:13; 5:8-9; 9:5-6).

Teme

Criticarea cultului

Os. 8:11-13; 10:2.8; 12:12 – altarele regatului nordic, prilej de păcat, vor fi distruse.

Os. 6:6: „Că milă voiesc, iar nu jertfă, și cunoașterea lui Dumnezeu mai mult decât arderile de tot.”

Profetul se ridică nu împotriva jertfei, ci împotriva considerării ca realitate supremă a legăturii cu Dumnezeu a jertfei disociată de împlinirea poruncilor

Iubirea divină

Osea este profetul iubirii divine.

Os. 2:18.21-22: „¹⁸Și va fi în vremea aceea - zice Domnul - că ea Mă va numi: „**Bărbatul meu**” și nu-Mi va mai zice: „Baalul (stăpânul) meu”. [...] ²¹Și **te voi logodi cu Mine pe vecie** și te voi logodi Mie după dreptate și bunăcuviință întru bunătate și dragoste; ²²Și te voi logodi Mie întru credincioșie, ca să cunoști că Eu sunt Domnul!”

În limba ebraică בַּעַל – *báal* înseamnă „stăpân” sau „soț”. Pentru că Baal era însă și numele unei divinități a fertilității în Canaan (de fapt supranume, pentru că numele personal era Hadad), Iahve refuză acest nume, descoperind unul mult mai intim. Se va numi „bărbat” (ebr. אִישׁ – *iș*) al Israelului, denumire ce amintește de legătura foarte strânsă dintre bărbat și femeie de la

creație.

Profetul Osea este primul care înțelege legătura dintre Dumnezeu și popor ca una dintre soț și soție. Folosește imaginea „logodnei veșnice” pentru că logodna presupune făgăduința spre o stare mai înaltă (așteptarea unirii depline din căsătorie). Astfel logodna veșnică între Iahve și popor arată că se tinde spre o veșnică aprofundare a acestei legături de dragoste.

Os. 11:8: „⁸O, cum te voi lăsa, Efraime! Cum te voi părăsi, Israele! Cum te voi trece cu vederea ca odinioară pe Adma și te voi face ca Țeboimul! Inima se zvârcolește în Mine, mila Mă cuprinde!”

În acest verset se arată că Dumnezeu Își atribuie simțiri umane, „inima I se zvârcolește”. Dumnezeu simte o dragoste tragică, milă, pentru omul păcătos.

Pronia divină arătată în ducerea în Egipt (8:13), repetarea experienței pustiului (2:16) și prin aducerea înapoi (11:11).

Os. 8:13: „Să se întoarcă în Egipt!”

Os. 2:16: „¹⁶Pentru aceasta, iată Eu o voi atrage și o voi duce în pustiu și voi vorbi inimii ei”.

Os. 11:11: „¹¹Ei vor alergeră tremurând ca o pasăre din Egipt și ca un porumbel din țara Asiriei. Și îi voi sălășlui în casele lor, zice Domnul.”

Pentru ca poporul să recupereze legătura de dragoste pierdută cu Dumnezeu, se recomandă ca el să trăiască din nou experiența Exodului. Atunci, aflat singur în pustiu, Israel a depind total de purtarea de grijă divină. Călătoria prin pustiu devine astfel simbolul unei revigorări religioase a poporului.

Critică socială

Critica socială este generală. Profetul se distinge însă prin criticarea monarhiei.

Os. 8:4: „Ei și-au ales rege fără voința Mea, și-au pus căpetenii fără ca Eu să fi știut.”

Profetul nu are însă în vedere dispariția monarhiei ca instituție, ci reformarea ei prin punerea unor regi drepți.

Profeții mesianice

Os. 3:4-5: „⁴Că zile fără de număr fiii lui Israel vor rămâne fără rege, fără căpetenie, fără jertfă, fără stâlp de aducere aminte, fără efod și fără terafimi. ⁵După aceasta, fiii lui Israel se vor întoarce la credință și vor căuta pe Domnul Dumnezeul lor, și pe **David**, împăratul lor, iar la sfârșitul zilelor celor de pe urmă se vor apropia cu înfricoșare de Domnul și de bunătatea Lui.”

După vestirea catastrofei naționale (dispariția regalității), profetul arată o *metanoia* generală („întoarcere la credință”). Regatul va fi restabilit, Iahve ținându-și promisiunea după care dinastia davidică este veșnică. Tema este aceeași ca și în *Am.* 9:11-15.

Mesia este aici numit chiar David, ceea ce trebuie înțeles ca un nou David (regele David trăise cu aproape 200 de ani înainte). Va fi o temă reluată și de alți profeți, prin care regele mesianic este numit direct „David”.

Os. 6:1-2: „¹Veniți să ne întoarcem către Domnul, căci numai El, după ce ne-a rănit, ne tămăduiește, iar după ce ne-a bătut, ne leagă rănilor noastre. ²Și **după două zile din nou ne va da viață, iar în ziua a treia ne va ridica iarăși și vom trăi în fața Lui.**”

Deși se referă la poporul pedepsit de Dumnezeu, care apoi este iertat (de remarcat că motivul pedepsei este păcatul), totuși ecouri discrete ale textului trimit la învierea Mântuitorului în a 3-a zi. Micul fragment nu constituie de aceea propriu-zis o profeție mesianică, dar pregătește mentalitatea credincioșilor pentru realitatea unei învieri despre care se spune că apare a 3-a zi.

Os. 11:1: „Când Israel era tânăr, Eu îl iubeam, și din Egipt am chemat pe fiul Meu.”

Textul se referă în înțeles istoric la Exodul din Egipt. Am văzut că Exodul a devenit la Osea modelul recuperării iubirii divine. LXX chiar a reținut pluralul „din Egipt am chemat pe **fiii Mei**”, referindu-se deci prin forma plurală la Israel ca popor.

În NT este folosită forma singulară din ebraică, fiind aplicată Mântuitorului. La *Mat.* 2:15 este citat în contextul întoarcerii în Nazaret a familiei sfinte, refugiate în Egipt dinainte lui Irod.

ISAIA

Bibliografie: P Hans Wildberger, *Jesaja 1-12*, 1972 (BKAT X/1); idem, *Jesaja 13-27*, 1978 (BKAT X/2); idem, *Jesaja 28-39*, 1982 (BKAT X/3); John D.W. Watt, *Isaiah 1-33*, 1985 (WBC 24); idem, *Isaiah 34-66*, 1987 (WBC 25); Otto Kaiser, *Der Prophet Jesaja. Kap. 1-12*, ³1970 (ATD 17); idem, *Der Prophet Jesaja. Kap. 13-39*, 1973 (ATD 18).

Integritatea cărții

Deja în 1783 J.G. Eichhorn a identificat un autor diferit de Isaia secolului al 8-lea începând cu cap. 40. Apoi B. Duhm în 1892 a identificat un al treilea autor în cap. 56-66.

În sprijinul acestei separări, trebuie precizat că profetul din cap. 1-39 e contemporan cu regele Uzia (6:1), adică anul 740, iar dușmanii avuți în vedere sunt asirienii, pe când cel din 44:28; 45:1 cu regele Cyrus, adică 539.

Viața

Profetul Isaia (יִשְׁעִיָּהוּ – *Ieșaiáhu*) fiul lui Amoț a activat între 740-701, fiind contemporan cu evenimente cruciale în istoria Israelului: războiul siro-efraimit (734-732), campaniile asiriene împotriva regatului nordic, care au culminat cu cucerirea Samariei (722/1), revolta filisteană împotriva asirienilor (711), asediarea Ierusalimului (701).

Își numește se pare soția profeteasă, iar celor 2 copii le dă, ca și Osea, nume simbolice: Șear-Iașub („[doar] un rest se întoarce [din luptă]” semn al unei înfrângeri) și Maher-Șalal-Haș-Baz („iute [este] jaful, grabnică prada”).

Provenea din pătura aristocratică a Ierusalimului, având acces la rege (cf. *Is.* 7).

Cuvinte de amenințare împotriva lui Iuda și a Ierusalimului (1-12)

1	rezumat al misiunii lui Isaia
	v. 2-3 fii căzuți
	v. 4-9 Ierusalim ca și Sodoma (701)
	v. 10-17 împotriva cultului
	v. 18-20 chemare la dreptate
	v. 21-28 curățirea Ierusalimului
	v. 29u împotriva cultului de sub copaci (cf. 17:9-11; 57:5; 65:3)
2-4	
	2:1-5 pelerinajul popoarelor spre Sion (= <i>Mih.</i> 4:1-5)
	2:12-17 ziua lui Iahve (cadru v. 6-22)
	3:1-9 împotriva conducătorilor
	3:16-24 împotriva femeilor aristocrate (cf. 3:25-26; 4:1; 32:9u)
	4:2-6 slăvirea Sionului
6-8	așa-zisele „memorii ale lui Isaia” (6:1-8:18, adăugat până la 9:6)
	6 viziune + chemare (relatare pers. I)
	7 întâlnirea cu regele Ahaz în timpul războiului siro-efraimit

		v. 9	„dacă nu credeți, nu veți rezista”
		v. 14	semnul lui Immanuel
	8:1-8		Maher-Șalal-Haș-Baz
	8:11-18		Iahve piatră de încercare; pecetluirea propovăduirii de către ucenici
5; 9-11	cadru pentru cap. 6-8		
	5:1-7		cântecul viei
	5:8-24; 10:1-4		vaiuri (cf. 28:1-31:1)
	9:7-20; 5:25-30		retrospectivă istorică cu vers repetitiv „cu toate acestea mânia Lui nu s-a potolit”
	10:5-15		vaiuri pentru Asiria
	10:16șu		cuvinte disparate
	9:1-6; 11:1-16		profeții mesianice
12	adaos: cântec de mulțumire eshatologic		

Cuvinte de amenințare împotriva popoarelor străine (13-23)

titlu: „proorocie” (13:1; 15:1)

13-14	împotriva Babilonului, Asiriei și Filistiei		
	14:12		„cum ai căzut din cer, tu Luceafăr al dimineții”
	14:24-27		împotriva Asiriei; planul lui Iahve referitor la tot pământul
	14:28-32		împotriva Filistiei (v. 30a.32b adaos?)
15-16	împotriva Moabului		
17	împotriva Damascului și a Israelului (v. 1-3.4-6)		
	17:9-11		împotriva grădinilor lui Adonis (cf. 1:29-30)
	17:12-14		năvălirea popoarelor și distrugerea lor (cf. 8:9-10; 29:5u;
			Ps 48)
18-20	împotriva Egiptului și a Etiopiei		
	18		cuvânt cu ocazia unei solii etiopiene
	20		act simbolic împotriva Egiptului: 3 ani (713-711) gol și desculț
21	împotriva Edomului		
22	împotriva Ierusalimului 701 (v. 1-14) și dregătorilor (v. 15-25)		
23	împotriva Tirului și Sidonului		

24-27	apocalipsa lui Isaia [post-exilică]
-------	-------------------------------------

Cuvinte împotriva Ierusalimului (către sfârșitul activității) așa-zisul „ciclu asirian” (28-32) multiple „vaiuri”

28-29		
	28:1-6	vai pentru Samaria (înainte de 722)
	28:7-13	împotriva preoților și profeților
	28:14-22	legământ cu moartea; activitatea lui Dz (28:21; 29:14)
		v. 16 piatra din capul unghiului
	28:23-29	parabola agricultorului
	29:1-8	vaiuri pentru Ariel/Ierusalim
	29:9-12	împietrire (cf. 6:9u)
30-31	împotriva protecției egiptene (în special 30:1-3; 31:1-3)	
	31:3	egiptenii sunt oameni, nu zei
	32:9-14	împotriva aristocratelor din Ierusalim (cf. 3:16u)

33-35	adaos cuvinte mântuitoare	
	33	liturghie cu rugăminte și oracol mântuitor (cf. Mih. 7:8u)
	34	pedepsă pentru Moab (cf. Avd.; Iez. 35)
	35	salvare și reîntoarcere în Sion (cf. Deut-Is.)

36-39	adaos istoric (= 4Reg. 18-20): asediul Ierusalimului de către regele asirian Sanherib (701); psalmul de mulțumire al lui Iezechia (38:9u)	
-------	---	--

Teme

Chemarea lui Isaia

Profetul este chemat în contextul viziunii din templu (Is. 6).

Într-o catavasiie se arată că cel pe care l-a văzut Isaia era însuși Hristos (Irmosul cântării a 5-a a canonului la Întâmpinarea Domnului):

„Când a văzut Isaia, în vedenie, pe Dumnezeu pe scaun preaînalt, de îngerii slavei înconjurat, a grăit: O, eu, ticălosul! Că am văzut mai înainte **pe Dumnezeu întrupat**, Lumina cea neînserată, pe Cel ce stăpânește pacea”.

Icoana de mai jos (sec. 16, Rusia, de tipul *Spas v silah* „Mântuitorul în slavă”) combină motive întâlnite în Is. 6 (Dumnezeu/Hristos pe tron, înconjurat de serafimi) cu motive din Iez. 1 („chipul ca de om” de pe tronul înaripat și cu roți, este înconjurat de patru chipuri de fiare: de om, de leu, de bou și de vultur).

Critica socială

Ia pentru prima dată între profeți poziție împotriva latifundiarilor (idee reluată de contemporanul său mai tânăr, Miheia):

Is. 5:8: „Vai vouă care clădiți casă lângă casă și grămădiți țărini lângă țărini până nu mai rămâne nici un loc, ca să fiți numai voi stăpânitori în țară!”

De asemenea, este preocupat nu numai de săraci, ci și de categoriile defavorizate precum văduvele și orfanii (Is. 1:17.23).

Politica

Isaia se distinge și prin importanța acordată jocurilor politice.

Is. 31:1-3 „¹Vai de cei ce se coboară în Egipt după ajutor și se bizuie pe caii lor și își pun nădejdea în mulțimea carelor și în puterea călăreților, dar nu-și ațintesc privirea către Sfântul lui Israel și nu caută pe Domnul. ²Dar El este înțelept, El face să vină nenorocirea și nu își ia înapoi cuvintele. El Se ridică împotriva casei celor fără de lege și împotriva ajutorului celor care săvârșesc nedreptatea. ³Egipteanul este om, nu Dumnezeu, caii lui sunt carne și nu duh. Când Domnul își va întinde mâna Lui, ocrotitorul se va împiedica și ocrotitul va cădea, iar amândoi împreună vor pieri.”

Tot în acest context trebuie amintit Is. 7:9: „Dacă nu credeți nu veți rămâne” (joc de cuvinte între cele două verbe pornind de la o rădăcină comună).

Teologia Sionului

Spre diferență de Amos și Osea, la care erau vii tradițiile legate de Exod și de patriarhi, Isaia scoate în evidență tradiția davidică.

Is. 2:2-4 (= Mih. 4:1-3 cu continuare în v. 4-5)

Is. 2:2-4: „²Fi-va în vremurile cele de pe urmă, că **muntele templului Domnului** va fi întărit peste vârfurile munților și se va ridica pe deasupra dealurilor. Și **toate popoarele** vor curge într-acolo. ³Multe popoare vor veni și vor zice: "Veniți să ne suim în muntele Domnului, în casa Dumnezeului lui Iacov, ca El să ne învețe căile Sale și să mergem pe cărările Sale". Căci **din Sion va ieși legea** și cuvântul lui Dumnezeu

din Ierusalim. ⁴**El va judeca neamurile și la popoare fără de număr va da legile Sale.** Preface-vor săbiile în fiare de pluguri și lăncile lor în cosoare. Nici un neam nu va mai ridica sabia împotriva altuia și nu vor mai învăța războiul.”

Sf. Vasile cel Mare interpretează textul ca referindu-se la timpul NT. „Evanghelia de acolo (din Ierusalim) se vestește lumii”, popoarele vor veni „mânate de Evanghelia care se va propovădui la toată lumea”. În același mod s-a exprimat și Eusebiu de Cezareea: „E vorba de Evanghelie, care strânge multe popoare la un loc.” În ce privește muntele, Chiril al Alexandriei îl aplica la: „Biserica creștină, imaginată prin muntele Domnului”

Is. 19:18-25 „¹⁸În vremea aceea, vor fi numai cinci cetăți în pământul Egiptului care vor grăi limba Canaanului și vor jura în numele Domnului Savaot; una se va numi "Cetatea Soarelui". ¹⁹În ziua aceea, va fi **un jertfelnic în mijlocul pământului Egiptului** și un stâlp de pomenire la hotarul lui, pentru Domnul. ²⁰Acesta va fi un semn și o mărturie pentru Domnul Savaot în pământul Egiptului. Când vor striga către Domnul în strămtorările lor, atunci El le va trimite **un mântuitor** și un răzbunător oare-i va mântui. ²¹Domnul se va face știut în Egipt și **Egiptenii vor cunoaște pe Domnul** în ziua aceea. Și vor aduce **arderi de tot și prinoase** și vor face **făgăduințe Domnului** și le vor împlini. ²²Și Domnul va bate Egiptul, îl va lovi și apoi îl va vindeca. Și ei se vor întoarce la Domnul și El se va îndupleca și îi va tămădui. ²³În vremea aceea, va fi un drum din Egipt în Asiria și Asiria va merge în Egipt și Egiptul în Asiria și **Egiptenii și Asirienii vor sluji pe Domnul**. ²⁴În ziua aceea, **Israel va fi al treilea în legământul cu Egiptul și cu Asiria, ca o binecuvântare în mijlocul pământului**, ²⁵Binecuvântare a Domnului Savaot, Care zice: "Binecuvântat să fie **poporul Meu, Egiptul și Asiria**, lucrul mâinilor Mele și Israel, moștenirea Mea!"”

Acest text este foarte important, pentru că proclamă mântuirea și pentru alte popoare. De reținut că egiptenii vor avea un altar închinat lui Iahve, vor aduce jertfe și vor cunoaște pe adevăratul Dumnezeu. De asemenea și asirienii îl vor sluji pe Iahve.

Este menționat chiar un legământ întreit între Dumnezeu și Egipt-Asiria-Israel. Egiptul și Asiria sunt numite chiar „poporul Meu”.

Tente universaliste se regăsesc și în profețiile lui Amos, iar mai târziu la Agheu și Maleahi.

Profeții mesianice

O grupare a profețiilor mesianice o constituie memoriile lui Isaia și cadrul lor (*Is. 5-11*).

Is. 6:13: „Din butucul rămas va lăstări o mlădiță sfântă”.

Motivul mlădiței va fi reluat în *Is. 11:1*.

Is. 7:14-16: „¹⁴Pentru aceasta Domnul meu vă va da un semn: Iată, Fecioara va lua în pântece și va naște fiu și vor chema numele lui Emanuel. ¹⁵El se va hrăni cu lapte și cu miere până în vremea când va ști să arunce răul și să aleagă binele. ¹⁶Că înainte ca fiul acesta să știe să dea la o parte răul și să aleagă binele, pământul de care îți este teamă, din pricina celor doi regi, va fi pustit.”

Profeția a fost rostită în fața regelui Ahaz al Iudeei, în timpul războiului efraimit, probabil în 734 sau mai devreme. Nu este foarte clar dacă sensul istoric al profeției îl are în vedere pe fiul lui Ahaz, Iezechia (sau pe un urmaș din casa lui David – cf. Vladimir Petercă) sau pe un fiul al profetului Isaia.

Doar LXX are „fecioară” (ἡ παρθένοϛ), pe când MT are în loc termenul generic de „fată tânără” (עַלְמָה – *almá*), care însă denumește în unele contexte o fecioară (*Fac. 24:43*). O interesantă atestare ugaritică pune în paralel expresia „o fecioară naște” (*tld btl*) cu „iată, o fată naște un fiu” (*hl glmt tld bn*) [de remarcat că ugariticul *glmt* corespunde ebraicului *‘almā*^h]. La Ugarit formula reprezenta o urare la căsătorie, referindu-se în textul respectiv la căsătoria unor zeități lunare.

Probabil, în sens istoric, se arată că nașterea unui fiu,

care primește un nume simbolic, declanșează o numărătoare inversă pentru Damasc („pământul de care îți este teamă”). Până când fiul va ajunge să discearnă ce e rău și ce e bine, Damascul va fi pustiit; acest lucru se va întâmpla în 732.

Sensul mesianic se altoiește practic pe sensul istoric: nașterea lui Imanuel va premerge judecării divine.

În NT textul din v. 14 este citat în *Mat.* 1:23, iar în *Luc.* 1:31 profeția este aplicată, având „Iisus” în loc de „Emanuel”. În ambele cazuri însă se evidențiază nașterea virginală. În acest sens, Sf. **Vasile cel Mare** scria: „Întâiul Adam a luat ființă fără împreunare între bărbat și femeie, și tot așa Noul Adam se naște pe cale neobișnuită”.

În ceea ce privește numele, **Teodoret** explica: „Se numește Imanuel, pentru că Dumnezeu va fi cu noi, Dumnezeu Se va face om ca noi și astfel chipul dumnezeirii și al robului se va cunoaște în Persoana Fiului”. Cu alte cuvinte, Imanuel constituie un temei al întrupării.

Is. 8:22-23; 9:1: „⁸ ²² Apoi își vor întoarce privirea spre pământ și iată că acolo va fi strâmtorare, întuneric și scârbă și nevoie! Dar noaptea va fi alungată! ²³ Căci nu va mai fi întuneric pentru țara care era în nevoie. În vremurile de dedemult el a supus pământul Zabulonului și ținutul lui Neftali; în vremurile cele de pe urmă el va acoperi de slavă calea mării, celălalt țărm al Iordanului, Galileea neamurilor. ⁹ Poporul care locuia întru întuneric va vedea lumină mare și voi cei ce locuiați în latura umbrei morții lumină va străluci peste voi.”

Textele de mai sus apar citate (începând cu 8:23) în *Mat.* 4:14-16. Lumina este Hristos și Evanghelia. Interesant că textul a fost aplicat tocmai regiunii în care Mântuitorul și-a început activitatea.

Is. 9:5-6: „⁵ Căci **Prunc s-a născut nouă**, un **Fiu s-a dat nouă**, a Cărui stăpânire e pe umărul Lui și se cheamă numele Lui: **Înger** de mare sfat, Sfetnic minunat, **Dumnezeu tare**, biruitor, **Domn** al păcii, **Părinte al veacului ce va să fie**. ⁶ Și mare va fi stăpânirea Lui și pacea Lui nu va avea hotar. Va

împărați pe tronul și peste împărăția lui David, ca s-o întărească și s-o întemeieze prin judecată și prin dreptate, de acum și până-n veac. Râvna Domnului Savaot va face aceasta.”

Comentatorii au considerat o continuare a textului din 7:14 (Sf. **Vasile, Teodoret**).

În denumiri MT se diferențiază puțin de LXX. MT are practic o serie de substantive (literal: „minune sfetnic, Dumnezeu erou, părinte al veacului, prinț al păcii”), care grupate s-ar putea traduce: „sfetnic minunat, Dumnezeu puternic, părinte veșnic, prinț al păcii”. LXX are „se cheamă numele lui înger de mare sfat. Eu voi aduce pace peste prinți, pace și sănătate”. Se observă că traducerea Bibliei Sinodale este una mixtă, combinând ambele versiuni.

Vladimir Petercă observă în calificativele pruncului din MT 4 numiri umane: *sfetnic, erou, părinte și principe* (cunoscute din protocolul de întronare a regelui) care corespund cu 4 calități supranaturale: *minunat, Dumnezeu, veșnic și pace*.

Reținem denumirile de Dumnezeu și Părinte veșnic, care arată, în sens creștin, firea divină a Mântuitorului.

Is. 11:1-13 „¹ O **Mlădiță** va ieși din tulpina lui Iesei și un Lăstar din rădăcinile lui va da. ² Și Se va odihni peste El **Duhul lui Dumnezeu**, duhul înțelepciunii și al înțelegerii, duhul sfatului și al tăriei, duhul cunoștinței și al bunei-credințe. ³ Și-L va umple pe El duhul temerii de Dumnezeu. Și va judeca nu după înfățișarea cea din afară și nici nu va da hotărârea Sa după cele ce se zvonesc, ⁴ Ci va judeca pe cei săraci întru dreptate și după lege va mostra pe sârmanii din țară. Pe cel aprig îl va bate cu toiagul gurii Lui și cu suflarea buzelor Lui va omorî pe cel fără de lege. ⁵ Dreptatea va fi ca o cingătoare pentru rărunchii Lui și credințioșii ca un brâu pentru coapsele Lui. ⁶ Atunci **lupul va locui laolaltă cu mielul** și leopardul se va culca lângă câprioară; și vițelul și puilul de leu vor mânca împreună și un copil îi va paște. ⁷ Juninca se va duce la păscut împreună cu ursoaica și puilii lor vor sălășlui la un loc, iar leul ca și boul va mânca paie; ⁸ Pruncul de țată se va juca lângă culcușul viperei și în vizuina șarpelui otrăvitor copilul abia înțărcat își va întinde mâna. ⁹ Nu va fi nici o

nenorocire și nici un prăpăd în tot muntele Meu cel sfânt! Că tot pământul este plin de cunoștința și de temerea de Dumnezeu, precum marea este umplută de ape!¹⁰ Și în vremea aceea, Mlădița cea din rădăcina lui Iesei, va fi ca un **steag pentru popoare**; pe Ea o vor căuta neamurile și sălașul Ei va fi plin de slavă.¹¹ În ziua aceea, Domnul va ridica din nou mâna Sa ca să răscumpere rămășița poporului Său dintre robii din Asiria și din Egipt, din Patros, din Etiopia, din Elam, din Babilon, din Hamat și din insulele mării.¹² El va ridica steag pentru neamuri și va aduna pe cei risipiți ai lui Israel și va strânge la un loc pe cei împrăștiați ai lui Iuda din cele patru colțuri ale pământului.¹³ Atunci pizma lui Efraim va înceta și dușmanii lui Iuda vor fi zdrobiți. Efraim nu va mai pizmui pe Iuda și Iuda nu va mai fi vrăjmașul lui Efraim.”

În aceste profeții se regăsesc mai multe motive.

În primul rând, se face referire la o mlădiță, reluând ideea din *Is. 6:13*. Mlădița simboliza o nouă speranță care urma unei distrugerii (butucul tăiat). De data aceasta se arată că mlădița reprezintă un urmaș din casa lui David, un rege drept care va restaura regatul. Prin aceasta profeția ar data din perioada exilică-postexilică (cf. așteptările cu privire la Ioiachin sau Zorobabel pentru reinstaurarea monarhiei), fiind inserată atunci în cartea lui Isaia.

Mlădița sau rădăcina lui David este aplicată la Hristos în *Apoc. 22:16*.

Mat. 2:23 citează o profeție, „nazarienean se va numi”, care însă nu apare astfel în VT. Mai degrabă se realizează un joc de cuvinte între termenul „lăstar” din *Is. 11:1* (ebr. נֶצֶר – *néțet*) și denumirea ebraică a Nazaretului (נֶצְרֶת – *Națéret*).

Peste el va odihni Duhul lui Dumnezeu, idee aplicată în NT lui Hristos (cf. *Luc. 4:14.18*).

Darurile respective apar în MT ca fiind 7 (simbol al plenitudinii) formate din 3 perechi plus darul Duhului Sfânt propriu zis:

1. înțelepciunea (ebr. חֵכְמָה – *hohmá*, gr. *sophia*) = a pătrunde în enigmele vieții; înțelegerea = partea practică a înțelepciunii

2. sfatul = a găsi îndată și întotdeauna o îndrumare potrivită; tăria = a trăi conform sfatului

3. cunoștința = a pătrunde toate lucrurile; temerea (buna cuviință) = partea practică a cunoștinței

LXX și Vulgata adaugă înainte de „frica de Dumnezeu” o a 7-a calitate: pietatea sau buna-credință. Astfel numărul de 7 este alcătuit exclusiv de darurile Duhului.

În ceea ce privește v. 6-9, se reiterează tema paradisiacă: pacea dintre animale, vegetarianismul (ca în *Fac. 1:29-31*), refacerea stării de dinainte de introducerea dizarmoniei dintre om și om (*Fac. 4:1-16*) și dintre om și animale (*Fac. 9:2*).

Comentatorii creștini au interpretat și aceste animale în sens figurat. **Eusebiu de Cezareea**: „Animalele indică cele mai variate naturi omenești”. **Teodoret**: „Prin ferocitatea animalelor, sunt închipuiți oamenii cu moravurile lor: lupul este omul acaparator, iedul indică simplitate și nevinovăție, leul mândrie și forță, taurul (boul) îndrăzneală. În Hristos se înfrățesc toate categoriile de oameni”.

Is. 28:16: „Pentru aceasta așa zice Dumnezeu: „Pus-am în Sion o piatră, o piatră de încercare, **piatra din capul unghiului**, de mare preț, bine pusă în temelie; cel care se va bizui pe ea, nu se va clătina!”

Textul isaianic despre piatra din capul unghiului va fi folosit în NT aplicat lui Hristos (*Efes. 2:20*; *1Petr. 2:4-6*).

Is. 32:1-5: „¹Iată că **un rege** va stăpâni prin dreptate și căpeteniile vor cârmui cu dreptate. ²Fiecare va fi ca un adăpost împotriva vântului, ca un liman împotriva vijeliei, ca pâraiele de apă într-un pământ uscat și ca umbra unei stânci înalte într-un ținut însetat. ³Ochii celor care văd nu vor fi închiși și urechile celor care aud vor lua aminte. ⁴Inima celor ușuratici va judeca sănătos și limba celor gângavi va grăi iute și deslușit. ⁵Nebunului nu i se va mai zice că e de neam bun și celui viclan că e mare la suflet.”

Și acest text folosește motivul regelui drept, sub stăpânirea căruia cei slabi sunt întăriți, iar cei răi nu vor mai

avea înțâietate.

MIHEIA

Bibliografie: Petre Semen, „Activitatea profetică după proorocul Miheia”, MO 1979, nr. 4-6, 276-283.

Viața

Miheia este contemporanul mai tânăr al lui Isaia. Provenea din regatul sudic, din localitatea Moreșet Gat (în ținutul deluros al lui Iuda). Deci spre diferență de orășeanul Isaia, care a activat în capitala Ierusalim, Miheia este un om de la țară.

A activat probabil între **740 și 701**.

Cuprinsul cărții

	nenorocire	mântuire
1-2	1:2 – 2:11	2:12-13
3-5	3	4 – 5
6-7	6:1 – 7:7	7:8-20

1-2

1	v. 2-6	căderea Samariei
	v. 8u	amenințarea orașelor iudaice și a Ierusalimului
	v. 2-4	chemarea popoarelor să asculte (cf. Is. 1:2): teofanie
2	vaiuri la adresa marilor proprietarilor de pământ (v. 1-5)	
	împotriva obiecțiilor (v. 6-7) noi învinuiri (v. 8u)	

	v. 12u	promisiune (exilică/postexilică) a adunării Israelului sub conducerea lui Iahve ca rege (cf. 4:7)
--	--------	---

3-5

3	v. 1-4.9	împotriva căpeteniilor
	v. 9-12	împotriva judecătorilor, preoților, profeților
	v. 12	distrugerea templului (citată în Ier. 26:18)
4-5	promisiuni	
	4:1-5	(= Is. 2:2-4) pelerinajul popoarelor în Sion
	4:6-8	întoarcerea din diaspora (cf. 2:12-13) din exil (4:9-10)
	4:11u	învingerea popoarelor (cf. Is. 8:9-10)
	5:1-5	conducătorul viitor din Betleem
	5:9-14	impunerea primii porunci – împotriva uneltelor de război și a cultului idolatru

6-7

6-7:7	v. 1-8	disputa lui Dumnezeu cu poporul (v. 4-5 adaos?)
	6:9u	împotriva avariției Israelului; măsuri false
	7:1u	nici un drept în țară (cf. Ier. 5:1)
	v. 5-7	neîncredere în aproapele

Teme

Teologia Sionului

Mih. 4:1-5: „¹Și în zilele cele de apoi, muntele templului Domnului se va înălța peste vârfurile munților și mai sus decât dealurile și către el vor curge popoarele; ²Popoare multe se vor îndrepta spre el zicând: "Veniți să ne suim în muntele Domnului, în templul Dumnezeului lui Iacov, și El ne va învăța căile Sale, și să mergem pe cărările Sale, că din Sion va ieși legea și cuvântul lui Dumnezeu din

Ierusalim!" ³El va fi judecător al multor popoare și dreptate va împărți la neamuri puternice până departe. Acelea vor prefăce săbiile lor în fiare de plug și lăncile lor în cosoare. Și nici un neam nu va mai ridica sabia împotriva altuia și nu se vor mai învăța cum să se lupte; ⁴Ci fiecare va sta liniștit sub vita și smochinul lui și nimeni nu-i va înfricoșa, căci gura Domnului Savaot a grăit! ⁵Atunci toate popoarele vor umbla fiecare în numele dumnezeului său, iar noi vom merge în numele Domnului Dumnezeului nostru de acum și până în veac!"

Textul din Miheia coincide în v. 1-3 cu cel din *Is.* 2:2-4, având apoi o continuare specifică în v. 4-5.

Ideile se înscriu în teologia Sionului (vezi explicațiile la textul isaian).

Profeție mesianică

Mih. 5:1-4a: „¹Și tu, Betleeme Efrata, deși ești mic între miile lui Iuda, din tine va ieși Stăpânitor peste Israel, iar obârșia Lui este dintru început, din zilele veșniciei. ²Pentru aceasta îi va lăsa până în vremea când aceea ce trebuie să nască va naște. Atunci rămășița fraților săi se va întoarce la fiii lui Israel. ³El va fi voinic și va paște poporul prin puterea Domnului, întru slava numelui Domnului Dumnezeului Său și toți vor fi fără de grijă, iar El va fi mare, până la marginile pământului. ⁴Și El însuși va fi pacea noastră!"

Textul în întelesul său istoric se referă la descendența regelui David, care provenea din Betleem. Profetul îl arată pe noul rege ca provenind tot din Betleemul lui David, fie în calitate de nou David, fie arătând că o altă dinastie regală va ieși din acel oraș. Însă explicația dată „obârșia Lui este dintru început, din zilele veșniciei” arată însă că Stăpânitorul nu are doar o origine pământească. Este o aluzie foarte puternică la divinitatea Mântuitorului Hristos.

Textul este citat în *Mat.* 2:6, unde are un final puțin diferit:

„Și tu, Betleeme, pământul lui Iuda, nu ești nicidecum cel mai mic între căpeteniile lui Iuda, căci din tine va ieși Conducătorul care va paște pe poporul Meu Israel".

De asemenea se face referire la el în *Ioan* 7:42.

NAUM

Bibliografie: T.S. Negoită, *Proorocul Naum. Traducere și comentariu* [teză de doctorat]

Naum (ebr. Naḥum) din Elcoș a fost se pare un profet cultic, așa cum o arată genurile literare folosite (cf. psalmul alfabetic).

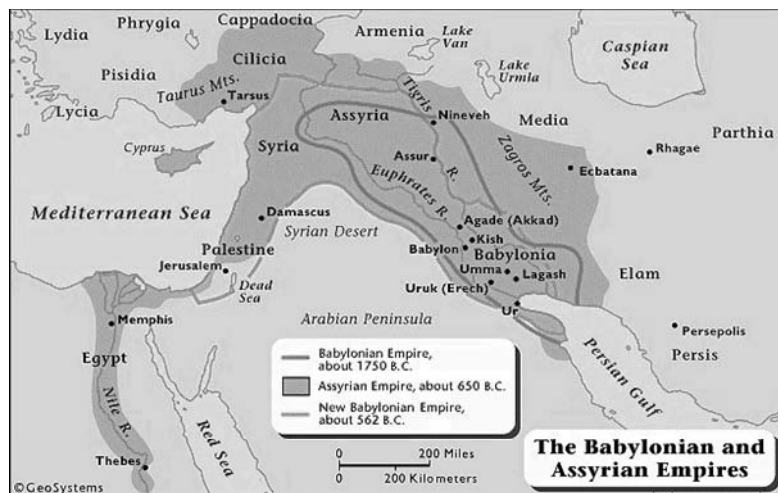
Pentru că face referire la cucerirea cetății egiptene Teba (numită în text No-Amon) de către asirieni în 663, profeția sa este posterioară acestei date. De asemenea, pentru că a profetizat căderea capitalei asiriene Ninive din 612, fără însă – se pare – să o fi trăit, profeția sa se încadrează așa dar la jumătatea sec. 7 îdHr., ca dată aproximativă propunându-se **650**.

1:2-10	imn despre puterea lui Iahve (psalm alfabetic – literele a-k)	
1:11 – 2:3	cuvinte disparate	
	1:12-13	vestire mântuitoare pentru Iuda: „stric jugul”
	2:1	chemare eshatologică pentru sărbătoare
2:4 – 3:19	căderea Ninivei	
	2:4-14	v. 4-11 cuvânt de amenințare v. 12- 14 cântec de dispreț
	3:1-7	v. 1-6 cuvânt de amenințare v. 7 cântec de dispreț
	3:8-19	v. 8-17 cuvânt de amenințare – Ninive asemănată cu Teba v. 18-19 cântec de dispreț

Ninive

Ideea principală a cărții o constituie căderea anunțată a capitalei asiriene, Ninive (azi Quoyundjiq în Irak, pe Tigru, aproape de Mosul). Aceasta a fost aleasă ca și capitală de către regele Sanherib în jurul anului 700.

Capitala Ninive a fost cucerită în 612 de către regele babilonian (caldeean) Nabopolassar aliat cu mezii regelui Kyaxares. Regele asirian Sinșariškun se sinucide în incendiu. Iată cum descrie stela lui Nabonide, ultimul rege caldeean, cucerirea capitalei asiriene:

„... El (Marduk) i-a dat (lui Nabopolassar) un ajutor, un tovarăș i-a dăruit. Pe regele lui Umman Manda (al mezilor = Kyaxares), care nu avea seamăn, l-a supus ordinului său, l-a făcut să vină în sprijinul său. Deasupra și dedesubt, la dreapta și la stânga a devastat țara ca un puhoi de ape, a răzbunat Babilonul, a răsplătit [după cum merita]. Regele lui Umman Manda, cel neînfricat, le-a distrus templele, care erau ale zeilor din Assur, pe toate, iar orașele din regiunea țării Akkad, care fuseseră inamice ale regelui țării Akkad (lui Nabopolassar) nu i-au venit în ajutor. El a distrus

sanctuarele, nu a mai lăsat niciunul, le-a devastat orașele, atât de mult precum puhoiul de ape. Comportamentul lui Marduk, care a însemnat jefuire, a pricinuit [însă] durere regelui Babilonului, el nu și-a întins mâna deloc împotriva sanctuarelor zeilor. A rămas sănătos (?). Nu a căzut bolnav la pat.”

Căderea Ninivei a fost fulgerătoare, iar urmele ei în memoria autohtonilor s-au șters în decursul timpului. Istoricul Xenofon, călătorind prin zona Quoyundjiq-ului nu pomeniște nimic în *Anabasis* despre cetatea Ninive. Lucian, poetul latin din secolul II dHr. imaginează într-un dialog al unui surugiu care cere să i se arate cele mai vestite orașe ale antichității, răspunsul primit:

„Ninive a dispărut fără urmă. Nici măcar nu-ți pot spune unde a dispărut.”

Cuvintele împotriva Ninivei (2:4 – 3:19) se aseamnă cu cele rostite de alți profeți împotriva propriului popor. De aceea, după părerea lui J. Jeremias, cuvintele de amenințare au fost rostite inițial împotriva Ierusalimului, ulterior fiind transpuse împotriva Ninivei.

Profețind împotriva capitalei asiriene Ninive, Naum arată că Iahve are puteri dincolo de granițele Israelului. Este o teză întâlnită des la profeți, începând chiar cu Amos.

AVACUM

Avacum (ebr. חֲבַקּוּק – *Habacúc*) a profețit după Naum, fiind ca și acesta un profet cultic (cf. atașamentul față de templu – *Avac.* 2:20, psalmul final). Cunoaște căderea Asiriei, menționându-i nominal pe caldeii (*Avac.* 1:6); în Iuda era încă rege (numit „uns” în *Avac.* 3:13). Profetul se pare că a activat până în 598, când are loc prima cucerire a Ierusalimului. Ca

dată orientativă putem fixa **600**.

1:2 – 2:5	dialog între profet și Iahve
1:2-4	plângere a profetului pentru păcătoși și violență
1:5-11	răspunsul lui Iahve: „Iată Eu stârnesc pe Caldei, neam amarnic și iute” (v. 6)
1:12-17	nouă plângere a profetului
2:1-5	răspunsul final al lui Iahve v. 1 profetul ca străjer (cf. <i>Ier.</i> 6:17; <i>Iez.</i> 3:17) v. 2-3 scrierea profeției (cf. <i>Is.</i> 8:16) v. 4-5 cuprinsul descoperirii: moarte pt păcătos, viață pt drept
2:6-20	5 vaiuri împotriva Babilonului
3	rugăciunea profetului v. 3-15 teofanie

Teme

Credința

Avac. 2:4: „Iată că va pieri acela al cărui suflet nu este pe calea cea dreaptă, iar dreptul din credință va fi viu!”

Acest citat va fi folosit în NT pentru a argumenta importanța credinței.

Rom. 1:16-17: „¹⁶Căci nu mă rușinez de Evanghelia lui Hristos, pentru că este putere a lui Dumnezeu spre mântuirea a tot celui care crede, iudeului întâi, și elinului. ¹⁷Căci dreptatea lui Dumnezeu se descoperă în ea din credință spre credință, precum este scris: "Iar dreptul din credință va fi viu".”

Gal. 3:2.5.7.11-12.14: „²Numai aceasta voiesc să aflu de la voi: Din faptele Legii primit-ați voi Duhul, sau din ascultarea credinței? ⁵Deci Cel care vă dă vouă Duhul și săvârșește minuni la voi, le face, oare, din faptele Legii, sau din ascultarea credinței? ⁷Să știți, deci, că cei ce sunt din

credință, aceștia sunt fii ai lui Avraam. ¹¹Iar acum că, prin Lege, nu se îndreptează nimeni înaintea lui Dumnezeu este lucru lămurit, deoarece "dreptul din credință va fi viu". ¹²Legea însă nu este din credință, dar cel care va face acestea, va fi viu prin ele. ¹⁴Ca, prin Hristos Iisus, să vină la neamuri binecuvântarea lui Avraam, ca să primim, prin credință, făgăduința Duhului.”

Sf. Ap. Pavel arată că nu din respectarea formală a Legii se îndreaptă omul. Creștinii, ca fii ai lui Avraam, sunt „din credință” în măsura în care se sfințesc prin credință, așa cum a făcut patriarhul. Nu este vorba aici de credința fără fapte („faptele Legii” se referă la respectarea formală a Legii), ci dimpotrivă, de o credință activă de tipul celei avraamite (cf. *Fac.* 15:6, unde „dreptate” înseamnă practic „sfințenie”).

Profeție mesianică

Avac. 3:3: „Dumnezeu vine din Teman, și Cel Sfânt din muntele Paran! Sela (oprire) - Slava Lui acoperă cerurile și tot pământul este plin de slava Lui!”

סֵלָה – sela este o notiță întâlnită în *Psalmi*, cu rol muzical, indicând o pauză.

Teman desemnează regiunea din sudul Canaanului, aproape de muntele Sinai, iar Paran pustiul la vest de Edom. Ideea se înscrie în concepția conform căreia Iahve își avea locașul pe un munte din sud, unde israeliții l-au întâlnit în peregrinarea prin pustie; apoi Iahve i-a însoțit spre Țara Făgăduinței.

LXX are în loc de Paran „din muntele umbrat de păduri”.

Efectul textului, la prima vedere puțin important, a fost însă major, înfiripându-se pe identificarea Temanului cu sudul (cf. Ieronim în *Vulgata* sau Targumul – „din sud”). Pe această linie generalizatoare au mers și interpretările patristice. Sf. Chiril al Alexandriei, urmat de Teofilact al Ohridei, au considerat că Teman e în sudul Țării Sfinte,

cuprinzând însă și Betleemul.

Astfel, textul lui Avacum a devenit o profeție mesianică, ce arată nașterea lui Hristos din Betleem. În această formă apare în cântarea a 4-a a canoanelor Utreniei (Utrenia duminicală și Utrenia praznicelor, vezi în Catavasier).

SOFONIE

Profetul Sofonie (ebr. **צְפַנְיָה** – *Ṭefaniá*) este singurul profet prezentat cu o mică listă genealogică. S-a speculat asupra numelor înaintașilor, identificându-se Iezechia cu regele iudeu. Dacă această interpretare ar fi corectă, Sofonie ar fi de viță regală, un davidid.

A activat ca un contemporan mai bătrân al lui Ieremia în timpul regelui reformator Iosia (încoronat de copil), în Ierusalim, în jur de 630 îdHr.

1:1	titlu
1:2-18	cuvinte de amenințări împotriva lui Iuda și Ierusalimului
	v. 2-3 cadru universal (distrugerea tuturor)
	v. 7.14u ziua lui Iahve
2:1-3	îndemn la umilință și dreptate – posibilă crutare (v. 3)
2:4-15	cuvinte de amenințare împotriva popoarelor străine: filisteni, Moab/Ammon, Kuș (Etiopia), Asiria
	v. 11 speranță universală: Iahve adorat de fiecare popor (adaos ulterior)
	v. 15 cântare de jale pentru căderea Ninivei
3:1-8	cuvinte de amenințare împotriva Ierusalimului
	v. 1-5 vai
	v. 6-8 cuvânt al lui Iahve: adună popoare împotriva
3:9-10	cuvânt de mântuire pentru popoare: Iahve adorat de alte popoare (cf. 2:11)
3:11-20	promisiuni mântuitoare pentru Israel
	v. 14-15 chemare eshatologică la bucurie

	v. 16-20	Iahve ca izbăvitor, adună diaspora (adaos din perioada post-exilică)
--	----------	--

Teme

Adorarea universală a lui Iahve

Sof. 2:11: „Atunci Domnul va fi înfricoșător pentru ei, căci El va distruge pe toți dumnezeii pământului și înaintea Lui se vor închina locuitorii ținuturilor celor mai de departe, fiecare din locul său.”

Sof. 3:9-10: „⁹Atunci voi da popoarelor buze curate, ca toate să se roage Domnului și cu râvnă să-I slujească Lui. ¹⁰Din ținuturile de cealaltă parte a fluviilor Etiopiei, închinătorii Mei, risipiții Mei, Îmi vor aduce prinoase.”

Primul text vorbește distrugerea altor divinități. Ca și la Iona, frica de Iahve/Dumnezeu se referă la adorarea Sa, recunoașterea ca divinitate.

Este interesant că 3:10 vorbește de înapoierea exilaților israeliți, iar mai ales 2:11 de cultul iahvistic al popoarelor chiar în țările lor.

În sens tipologic, sigur că acest universalism coincide cu răspândirea creștinismului la multe popoare.

Rămășița poporului smerit

Sof. 3:12-13: „¹²Și voi lăsa în mijlocul tău un neam smerit și sărac, care va nădăjdi întru numele Domnului. ¹³Cei care vor mai rămâne din neamul lui Israel nu vor săvârși nedreptate și nici nu vor grăi cuvânt de minciună și nu se va afla în gura lor limbă vicleană. Ci ei vor putea să mănânce și să se odihnească, fără să se teamă de cineva.”

Această profeție pleacă de la îndemnul din 2:3 „căutați

dreptatea, căutați smerenia”. Este reluată ideea unei rămășițe sfinte, ca constituie adevăratul Israel. Se accentuează modestia acestei rămășițe, precum și atmosfera de pace (este o imagine oarecum opusă eshatologiei imperiale, în care Israelul va fi puternic și temut de popoare sub regele care reînstaurează dinastia davidică).

În sens duhovnicesc, aceste virtuți se aplică poporului lui Dumnezeu, creștinii.

AVDIE

Dacă Avacum activează chiar înainte de prima cucerire a Ierusalimului, profetul Avdie (ebr. עֲבַדִּיָּה – *Ovadiá*) intră pe scenă după 597. Mai probabilă este însă datarea după 586, deci după a doua cucerire a Ierusalimului.

S-a speculat că numele Avdie, ca și Maleahi, este de fapt simbolic, însemnând „robul lui Iahve”.

Tema cărții o constituie trădarea edomiților, care, deși frați ai israeliților prin descendența din Esau, au participat la coaliția babiloniană, profitând apoi de slăbirea statului iudeu.

1-14.15b	amenințări împotriva Edomului – motive: v. 3-4 semeția v. 10u violența edomiților împotriva fratelui Iacob/Israel 1-5 = <i>Ier.</i> 49:14-16.9
15a.16-18	judecată asupra popoarelor (cf. <i>Ioil</i> 4; <i>Is.</i> 34); popoarele beau cupa mâniei (cf. <i>Ier.</i> 25:15u)
19-21	3 adaosuri în proză (v. 19 și 20 la 17b, iar v. 21 la 17a)

Teme

Izbăvirea din Ierusalim

Avd. 17.21: „¹⁷Ci numai în muntele Sionului va fi mântuire și sfânt va fi, și casa lui Iacov va stăpâni pe cei care au stăpânit-o.... ²¹Și biruitorii se vor sui în muntele Sionului ca să judece muntele lui Isav; iar împărăția a Domnului va fi!”

Textul din Avdie folosește tocmai imaginea diferită față de cel din *Sof.* 3:12-13. Este însă o imagine tot atât de justificată. Muntele Sionului se referă la refacerea Templului. Profetii Isaia și Miheia (*Is.* 2:2-4 || *Mih.* 4:1-3). De remarcat că „împărăția va fi a lui Iahve”, evitându-se menționarea unui rege pământesc. Prin aceasta fragmentul e apropiat altor texte care insistă pe regalitatea lui Iahve (*Ps.* 88:19; 94:3; 97:6; *Is.* 6:5; *Zah.* 14:16-17).

IEREMIA

Bibliografie: John Bright, *Jeremiah*, 1965 (AB 21); Peter C. Craigie / Page H. Kelley / Joel F. Drinkard jr., *Jeremiah 1-25*, 1991 (WBC 26); Gerald L. Keown / Pamela J. Scalise / Thomas G. Smothers, *Jeremiah 26-52*, 1995 (WBC 27).

Viața

Profetul Ieremia s-a născut în jurul anului 650. Provenea dintr-o familie preoțească (tatăl său Hilchia era preot) din Anatot, foarte aproape de Ierusalim (situată în N capitalei), fără însă ca el însuși să fie preot. Reprezenta prin urmare, ca și Amos sau Miheia, pe oamenii de la țară.

Activează între 627/6 și 585, fiind contemporan deci cu

reforma lui Iosia din 622 (nemenționată însă în carte), cu căderea Ninivei în 612, cu prima cucerire a Ierusalimului în 597, cu a doua și distrugerea templului din 587, de asemenea cu experiența exilului.

În timpul ultimului rege iudeu, Sedechia, Ieremia a recomandat supunerea față de babilonieni. Regele ar fi fost de acord, însă nu și-a putut impune voința.

După căderea Ierusalimului din 587, profetul a fost luat cu forța în Egipt (localitatea Tahpanes), unde i s-a pierdut urma.

Cartea

Cartea lui Ieremia a suferit mai multe redactări (una importantă de sorginte deuteronomistă), așa cum o arată dubletele (*Ier.* 7 || 26 sau 23:5-6 || 33:15-16).

Există o diferență între MT și LXX. Pe de o parte, în MT cartea este cu 1/8 mai mare, pe de altă parte în LXX cap. 46-51 (referitoare la popoarele păgâne) sunt mutate imediat înainte de 25:15.

În forma sa actuală, cartea are o compoziție chiastică.

1-25	împotriva lui Iuda
25:15	împotriva popoarelor străine
26-29	soarta lui Ieremia
30-33	mântuire
34	începutul asediului
35	exemplul recabiților
36-45	soarta lui Ieremia (biografia lui Baruh)
46-51	împotriva popoarelor străine
52	cucerirea Ierusalimului 4 Reg. 24-25

Cuvinte de amenințare pentru Ierusalim și Iuda (1 –

25:14)		
1	chemarea	
	alegerea din sânul mamei (v. 5) ca profet al popoarelor (v. 10)	
	atingerea simbolică a gurii (v. 9)	
	v. 11-12	viziunea ramurei de <i>migdal</i> (joc de cuvinte cu <i>veghetor</i>)
	v. 13-16	viziunea căldării care fierbe
	v. 17-19	trimiterea: „Te fac un zid de fier”
2	împotriva idolatriei; Israel soție necredincioasă	
	v. 2-3	Iahve și dragostea tinereții – Israel în pustie
	v. 10-11	chemarea la compararea religiilor
	v. 13.32	apostazie împotriva naturii
3–4:4	întoarcere la Iahve	
	3:1-5	imposibilă întoarcerea la primul bărbat (cf. <i>Deut.</i> 24)
	3:6u	cele 2 surori necredincioase Israel și Iuda (cf. <i>Iez.</i> 23)
	3:12-13	apel către regatul nordic
	4:1-4	pocăință condiționată: tăierea împrejur a inimilor (cf. 9:24-25)
4:5–6	cântecele scitice – dușmanul din nord	
	5:1	căutarea prin stăzile Ierusalimului, dacă măcar unul practică dreptatea
	6:27-30	punerea lui Israel la încercare: argintul aruncat (cf. 13:10-11)
7 26	cuvântarea din templu: soarta Ierusalimului ca Șilo	
	v. 9	Decalogul (cf. <i>Os.</i> 4:2)
	v. 16u	împotriva cultului zeiței cerului (cf. 44:17u)
	v. 21u	împotriva jertfelor (cf. 6:20)
8–9	cuvântări	
	8:8u	învățătura mincinoasă
	9:22u	împotriva laudei de sine
10	împotriva idolatriei (adaos) (cf. <i>Is.</i> 40:19-20; 44:9u)	
11	cuvintele legământului	
în 11–20	confesiunile lui Ieremia	
	11:18–12:6	Ieremia prigonit în Anatot de către rude
	15:10-21	„vai de mine, mamă, că m-ai născut” (cf. 20:14u)
	17:14-18; 18:18-23	plângere împotriva dușmanilor (cf. 11:20–

	12:3; 20:11-12)
	20:7-13 „Doamne, Tu m-ai amăgit și eu m-am lăsat amăgit”
13	acțiunea simbolică (sau viziunea?) cu brâul la Eufrat
	13:23 neputința de a face binele (cf. 2:21-22)
14-15:4	liturghie a poporului și răspunsul lui Dumnezeu
	14:11 interdicția mijlocirii (cf. 7:16; 11:14; 15:1)
16	interzicerea căsătoriei lui Ieremia
17	cuvinte sapiențiale
	17:5u cuvânt sapiențial (cf. Ps. 1)
	17:19u intervenție pentru sfințirea sabatului
18	Ieremia la olar
	v. 7u mântuire și necazuri pentru popoare
19-20	acțiune simbolică: spargerea ulciorului; Ieremia închis
21:11-23:8	cuvântări împotriva casei regale (Şallum/Ioahaz, Ioiachim, Ioiachin)
	22:15 Iosia a fost drept
	23:1-4 „vai de păstori” (cf. Iez. 34)
	23:5-6 profeție mesianică (cf. 33:14u)
	23:7-8 noul <i>Credo</i> , fundamentat nu pe Exod, ci pe reîntoarcerea din Exil
23:9u	cuvântare împotriva profeților
	v. 29 „Cuvântul Meu nu este el, oare, ca un foc?”
24	viziunea celor 2 coșuri cu smochine

Viziuni împotriva popoarelor (25:15-38; 46-51)

25	v. 15-38	viziunea cupei cu vinul urgiei
46-51		cuvinte de amenințare împotriva popoarelor
	46	împotriva Egiptului
	47	împotriva Filistiei
	48	împotriva moabiților
	49	împotriva amoniților
		împotriva Edomului
		împotriva sirienilor
		împotriva Chedarului și a Elamului
	50-51	împotriva Babilonului

Cuvinte mântuitoare pentru Israel (30-33) + adaos (34-35)

30-31	asa numita „carte de mângâiere” pentru Efraim (regatul de nord) (inițial doar pentru regatul nordic, ulterior prin adaosul „și Iuda” [30:3-4; 31:27.31] extins și la regatul sudic)
	31:15 Rahel (mama triburilor regatului nordic) plânge pentru copiii săi
	31:31u Noul Legământ
32	cumpărarea țarinei din Anatot în timpul cuceririi Ierusalimului
	v. 15 „casele, țarinile și viile vor fi din nou cumpărate”
33	diferite promisiuni
34	începutul asediului Ierusalimului; soarta lui Sedechia
35	eliberarea sclavilor evrei
	exemplul recabiților

Biografia lui Baruh (26-29; 36-45)

26	soarta lui Ieremia după cuvântarea din Templu citat din <i>Mih.</i> 3:12
	moartea profetului Uria
27-29	împotriva profeților falși
27	acțiune simbolică: purtarea jugului ca semn al supunerii către Nabucodonosor 2
28	Ieremia și profetul fals Anania
	v. 8u profetul adevărat ca vestitor al necazului (cf. <i>Deut.</i> 18:21-22)
29	scrisoarea către exilații din Babilon (597): „zidiți case... căutați binele țării în care v-am dus robi”
36	sulul cărții: citirea înaintea regelui Ioiachim
37-39	asediul și cucerirea Ierusalimului
	37 Ieremia aruncat în temniță
	38 Ieremia aruncat în groapă
	39 cucerirea Ierusalimului; Ieremia elierat
40-43	ultimele evenimente din viața lui Ieremia
	40-41 uciderea guvernatorului Ghedalia
	42-43 emigrarea în Egipt, împotriva sfatului profetului
44	împotriva cultului zeiței cerului (cf. 7:16u)
45	profeția pentru Baruh: acestuia i se cruță viața

Finalul (52)

52	cucerirea Ierusalimului (= 4Reg. 24-25)
----	---

Teme

Drama lui Ieremia

Viața lui Ieremia este dramatică, pentru că Iahve l-a însărcinat cu un mesaj ingrat față de contemporani. În fața pericolului babilonian, Ieremia recomanda supunerea. Aceasta se realiza pe fondul încercării din partea conaționalilor de a menține statul național, încercare ce avea mai mare nevoie de încurajare și eroism, decât de atitudini defetiste, de genul celei de mai jos:

Ier. 21:8-9 (|| 38:2): „⁸Iar poporului acestuia spune-i: Așa zice Domnul: Iată, vă pun înaintea calea vieții și calea morții: ⁹Cine va rămâne în cetatea aceasta, acela va muri de sabie și de foamete și de ciumă; iar cine va ieși și se va preda Caldeilor, care vă împresoară, acela va trăi, va avea ca pradă viața lui și va rămâne viu”

Aceasta se vede foarte bine când profetul Ieremia își face cătușe și un jug, îndemnând la supunere față de babilonieni (Ier. 27), iar profetul Anania fiul lui Azur îi sfârșeamă jugul, vestind eliberarea de sub teroarea babiloniană (Ier. 28).

Ieremia a fost considerat de către contemporani ca un trădător de neam. A fost prigonit chiar de către rude („oamenii din Anatot” Ier. 11:21), bătut și întemnițat (Ier 20; cf. și 37). În timpul lui Sedechia (597-587/6) a fost aruncat într-o temniță „zile multe” (37:16); l-a rugat pe rege să nu-l mai lase în acel beci, „ca să nu mor acolo” (37:20); regele, împotriva căruia Ieremia tocmai rostise un mesaj negativ, îl pune în

curtea temniței, unde îi dă în fiecare zi o bucată de pâine (37:21). La intervenția unor dregători care doreau să-l ucidă, Ieremia este aruncat într-o cisternă părăsită, pe fundul căreia era mult noroi. Un dregător simpatizant, Ebed-Melec, obține de la rege aprobarea ca profetul să fie scos (Ier. 38).

După cucerirea Ierusalimului, regele babilonian Nebucadnețar/Nabucodonosor îl eliberează pe Ieremia. Tragicul vieții sale se vede și în faptul că, în ochii contemporanilor, el apare ca un colaboraționist, ca un trădător, în timp ce profetul simte în suflet din plin tragedia provocată de cuceritori. Nu întâmplător, sub numele lui s-a păstrat cartea *Plângerilor*, elegii despre distrugerea Ierusalimului și a templului.

Profetul se numără printre cei rămași în țară după cucerirea babiloniană. Conaționalii chiar îi cer un cuvânt de la Iahve, pe care se angajează să-l respecte. Ieremia îi îndeamnă să rămână. Respectivii însă, dorind să se bucure de pace, emigrează în Egipt, forțându-l și pe profet să-i urmeze.

Tragedia lui Ieremia se reflectă și în singurătatea sa. Nu s-a căsătorit din poruncă divină (Ier. 16), vestind chiar prin viața sa necazul cuceririi Ierusalimului.

L-a găsit ca prieten doar pe Baruh fiul lui Neria, care l-a ajutat în scrierea profețiilor. În 604 sulul profețiilor sale fusese citit înainte regelui Ioiachim (608-597), care însă nu se lasase impresionat de amenințările profetice și arsese sulul (Ier. 36). Ulterior, Baruh îi scrie încă o dată cartea, cu adaosuri (36:32).

Drama lui Ieremia este descrisă chiar de către profet în așa numitele „confesiuni” ale sale (11:18-12:6; 15:10u; 17:14u; 18:18u; 20:7u).

Ier. 15:10: „¹⁰Vai de mine, mamă, că m-ai născut să fiu om de ceartă și de pricină pentru toată țara! Nimănui n-am dat cu dobândă și nici mie nu mi-a dat nimeni cu dobândă, și tot mă blestemă toți.”

Ier. 20:7-9: „⁷Doamne, Tu m-ai amăgit și eu m-am lăsat

amăgit; Tu ești mai tare decât mine și ai biruit, iar eu în toate zilele sunt batjocorit și fiecare își bate joc de mine; ⁸Că de când vorbesc, scoțând strigăte împotriva silniciei și rostind pustiirea, cuvântul Domnului s-a prefăcut în ocară pentru mine și în batjocură zilnică. ⁹De aceea mi-am zis: "Nu voi mai pomeni de El și nu voi mai grăi, în numele Lui!" Dar iată era în inima mea ceva, ca un fel de foc aprins, închis în oasele mele, și eu mă sileam să-l înfrânez și n-am putut"

Aceste strigăte disperate ale profetului care simte cum se prăbușește sub greutatea sarcinii de pe umeri trebuie totuși văzute prin prisma chemării din *Ier. 1*.

Ier. 1:4-10.17-19: „⁴Fost-a cuvântul Domnului către mine și mi-a zis: ⁵„Înainte de a te fi zămislit în pântec, te-am cunoscut, și înainte de a ieși din pântec, te-am sfințit și te-am rânduit prooroc pentru popoare”. ⁶Iar eu am răspuns: "O, Doamne, Dumnezeule, eu nu știu să vorbesc, pentru că sunt încă tânăr". ⁷Domnul însă mi-a zis: "Să nu zici: Sunt încă tânăr; căci la câți te voi trimite, la toți vei merge și tot ce-ți voi porunci vei spune. ⁸Să nu te temi de dânșii, căci Eu sunt cu tine, ca să te izbăvesc", zice Domnul. ⁹Și Domnul mi-a întins mâna, mi-a atins gura și mi-a zis: "Iată am pus cuvintele Mele în gura ta! ¹⁰Iată te-am pus în ziua aceasta peste popoare și peste regate, ca să smulgi și să arunci la pământ, să pierzi și să dărâmi, să zidești și să sădești!" [...] ¹⁷Dar tu, încinge-ți coapsele tale și scoală de le spune tot ce-ți voi porunci. Nu tremura înaintea lor, fiindcă nu vreau să tremuri înaintea lor. ¹⁸Că iată, Eu te-am făcut astăzi cetate întărită, stâlp de fier și zid de aramă înaintea acestei țări întregi: înaintea regilor lui Iuda, înaintea căpeteniilor ei, înaintea preoților ei și înaintea poporului țării. ¹⁹Ei se vor lupta împotriva ta, dar nu te vor birui că Eu sunt cu tine, ca să te izbăvesc", zice Domnul."

Prin tragismul vieții sale, Ieremia este un tip al vieții Mântuitorului, care s-a consumat tot pe coordonatele percepției mesajului său într-un mod greșit (cf. acuzele aduse), pe prigonire din partea conaționalilor, dar pe un succes spiritual, dovedit și de Ieremia a cărui carte s-a păstrat în canon.

Fundamentarea diasporei

Ier. 29:4-14: „⁴Așa zice Domnul Savaot, Dumnezeul lui Israel, către toți robii pe care i-am strămutat din Ierusalim la Babilon: Zidiți case și trăiți; ⁵Faceți grădini și mâncați roadele lor! ⁶Luati femei și nașteți fii și fiice! Fiilor voștri luați-le soții, iar pe fiicele voastre măritați-le, ca să nască fii și fiice, și să nu vă împuținați acolo, ci înmulțiți-vă! ⁷Căutați binele țării în care v-am dus robi și rugați-vă Domnului pentru ea, că de propășirea ei atâră și fericirea voastră! ⁸Pentru că așa zice Domnul Savaot, Dumnezeul lui Israel: Să nu vă lăsați amăgiți de proorocii voștri și de ghicitorii voștri care sunt în mijlocul vostru, și să nu ascultați visele voastre, pe care le veți visa, ⁹Căci vă proorocesc minciună și Eu nu i-am trimis, zice Domnul! ¹⁰Pentru că Domnul zice: Când vi se vor împlini în Babilon șaptezeci de ani, atunci vă voi cerceta și voi împlini cuvântul Meu cel bun pentru voi, ca să vă întoarceți la locul acesta. ¹¹Pentru că numai Eu știu gândul ce-l am pentru voi, zice Domnul, gând bun, nu rău, ca să vă dau viitorul și nădejdea. ¹²Și veți striga către Mine și veți veni și vă veți ruga Mie, și Eu vă voi auzi; ¹³Și Mă veți căuta și Mă veți găsi, dacă Mă veți căuta cu toată inima voastră. ¹⁴Și voi fi găsit de voi, zice Domnul, și vă voi întoarce din robie și vă voi strânge din toate popoarele și din toate locurile, de pe unde v-am izgonit, zice Domnul, și vă voi întoarce din locul de unde v-am dus."

Scrisoarea lui Ieremia trimisă exilaților din Babilon curpinde recomandări pentru viața din exil. Dorința întoarcerii în patrie rămâne în continuare, însă exilații trebuie întâi de toate să se acomodeze cu viața de acolo. Proorocii și ghicitorii la care se referă Ieremia profețeau o întoarcere grabnică a exilaților, pe când Ieremia arată că șederea va fi de lungă durată (mai mult de o generație).

Iudeii trebuie nu numai să-și zidească locuințe, grădini și să încheie căsătorii, pentru a nu se împuțina, ci și să caute binele țării de exil, să se roage pentru pacea/propășirea ei (שָׁלוֹם – *shalóm*). Prin aceasta Ieremia este cel care fundamentează **mentalitatea diasporei ebraice**.

Ieremia este cel care introduce numărul simbolic 70 desemnând anii exilului, mai întâi generic, aplicat tuturor popoarelor care sunt supuse de babilonieni (*Ier.* 25:11), la finalul celor 70 de ani regele Babilonului fiind pedepsit de Iahve (v. 12), ulterior aplicând cei 70 de ani doar exilului iudeilor în Babilon (*Ier.* 29:10).

După cartea lui Ieremia, cei 70 de ani par să fie calculați având în vedere edictul lui Cyrus de întoarcere a exilaților (538); prin aceasta cei 70 de ani încep cu 608, urcarea pe tron a lui Ioaiachim, cel care se va revolta împotriva babilonienilor, ducând la prima cucerire a Ierusalimului (597).

Această profeție este folosită și de profeții de mai târziu.

Dan. 9:2: „²În anul întâi al domniei lui [lui Darius] - eu, Daniel, am citit în cărți numărul de șaptezeci de ani, pentru care a fost cuvântul Domnului către proorocul Ieremia, ani care trebuia să se împlinescă de la dărâmarea Ierusalimului.”

Aceasta înseamnă că cei 70 de ani au fost calculați de la distrugerea Ierusalimului (587) până la regele Darius 1 (521-486), adică probabil până în 520 când se începe rezidirea Templului.

Distrugerea Templului

Ieremia profetește distrugerea Templului din Ierusalim într-o cuvântare ținută chiar la poarta templului, în curte, în anul 608 (*Ier.* 7 și 26).

El se ridică împotriva mentalității (generată de salvarea Ierusalimului în 701 din asediul asirian) după care Ierusalimul nu poate fi cucerit, pentru că în el se află templul lui Iahve, iar Iahve își va apăra ca un Dumnezeu puternic locașul.

Ieremia arată că din cauza păcatelor poporului, templul poate fi distrus.

Ier. 7:4.9-15: „⁴Nu vă încredeți în cuvintele mincinoase care zic: "Acesta este templul Domnului, templul Domnului,

templul Domnului".⁹Cum? Voi furați, ucideți și faceți adulter; jurați mincinos, tămâiați pe Baal și umblați după alți dumnezei, pe care nu-i cunoașteți,¹⁰Și apoi veniți să vă înfățișați înaintea Mea în templul Meu, asupra căruia s-a chemat numele Meu, și ziceți: "Suntem izbăviți", ca apoi să faceți iar toate ticăloșiile acelea?¹¹Templul acesta, asupra căruia s-a chemat numele Meu, n-a ajuns el oare, în ochii voștri peșteră de tâlhari? Iată, Eu am văzut aceasta, zice Domnul.¹²Mergeți deci la locul Meu din Șilo, unde făcusem altădată să locuiască numele Meu, și vedeți ce am făcut Eu cu el, pentru necredința poporului Meu Israel!¹³Și acum, de vreme ce ați făcut toate faptele acestea, zice Domnul, și Eu v-am grăit dis-de-dimineață și n-ați ascultat, v-am chemat și n-ați răspuns,¹⁴De aceea și cu templul acesta, asupra căruia s-a chemat numele Meu și în care voi vă puneți încrederea, și cu locul pe care vi l-am dat vouă și părinților voștri, voi face tot așa, cum am făcut cu Șilo;¹⁵Vă voi lepăda de la fața Mea, cum am lepădat pe toți frații voștri, toată seminția lui Efraim.”

Reacția preoților, a profeților cultici și a credincioșilor care veniseră să se închine a fost dură: „Tu trebuie să mori” (26:8). Căpeteniile strânse de înadată, au cercetat pricina.

Ier. 26:16-20: „¹⁶Atunci căpeteniile și tot poporul au zis către preoți și către prooroci: "Omul acesta nu este vrednic de osândă cu moarte, pentru că ne-a grăit în numele Domnului Dumnezeuului nostru".¹⁷Atunci s-au ridicat unii din bătrânii poporului și au zis către toată adunarea poporului:¹⁸"Miheia din Moreșet a proorocit în zilele lui Iezechia, regele lui Iuda, și a zis către tot poporul iudeu: așa zice Domnul Savaot: "Sionul va fi arat ca un ogor, Ierusalimul va ajunge o movilă de dărâmături și muntele templului acestuia va fi un deal împădurit".¹⁹Omorătu-l-a oare pentru aceasta Iezechia, regele lui Iuda și tot Iuda? Au nu s-a temut el de Domnul și nu s-a rugat Domnului, ca să-I pară rău de nenorocirea pe care o rostise împotriva lor? și noi să ne împovărăm sufletele noastre cu o nelegiuire așa de mare!²⁰De asemenea a mai proorocit în numele Domnului un oarecare Urie, fiul lui Șemaia, din Chiriati-Im, și a proorocit împotriva cetății acesteia și împotriva țării acesteia tocmai cu aceleași cuvinte, ca și Ieremia.”

Este citat Miheia din Moreșet, cu profeția împotriva

templului (*Mih.* 3:12), după care Sionul va fi arat cu plugul. Este singurul caz în cărțile profetice de citare a unui alt profet (Daniel, care citează și el din Ieremia, ține după canonul MT de secțiunea „Scrieri”). Mai este menționat un profet necunoscut, Urie fiul lui Șemaia. Aceasta arată că mentalitatea legată de inexpugnabilitatea Ierusalimului și de indestructibilitatea Templului nu era singura.

Importanța atitudinii lui Ieremia constă în faptul că Dumnezeu nu mai este arătat ca depinzând de locașul Său pământesc. Așa cum și templul lui Iahve din Șilo a fost în vechime distrus, așa se poate întâmpla și cu Ierusalimul. Ieremia reprezintă prin aceasta o tendință mai spirituală a religiei, prin care divinitatea nu mai este condiționată de un loc. Desigur, în această direcție se merge și în NT, în care Mântuitorul vorbește despre închinarea în duh și în adevăr (*Ioan* 4:24 – interesant în contextul întrebării care dintre temple, cel din Ierusalim sau cel din Garizim, este legal!). Mântuitorul chiar îl citează pe Ieremia cu cuvintele de la 7:11 în episodul alungării vânzătorilor din Templu „voi o faceți peșteră de tâlhari” (*Mat.* 21:13; *Marc.* 11:17; *Luc.* 19:46).

Deloc întâmplător apoi, Mântuitorul evocă distrugerea Templului vorbind de fapt în chip spiritual de propria moarte și de înviere (cf. *Ioan* 2:19-21).

Profeții mesianice: Noul Legământ

Ier. 31:31-37: „³¹Iată vin zile, zice Domnul, când voi încheia cu casa lui Israel și cu casa lui Iuda legământ nou. ³²Însă nu ca legământul pe care l-am încheiat cu părinții lor în ziua când i-am luat de mână, ca să-i scot din pământul Egiptului. Acel legământ ei l-au călcat, deși Eu am rămas în legătură cu ei, zice Domnul. ³³Dar iată legământul pe care-l voi încheia cu casa lui Israel, după zilele acela, zice Domnul: Voi pune legea Mea înăuntrul lor și pe inimile lor voi scrie și le voi fi Dumnezeu, iar ei îmi vor fi popor. ³⁴Și nu se vor mai învăța unul pe altul și frate pe frate, zicând: "Cunoașteți pe

Domnul" că toți de la sine Mă vor cunoaște, de la mic până la mare, zice Domnul, pentru că Eu voi ierta fărădelegile lor și păcatele lor nu le voi mai pomeni". ³⁵Așa zice Domnul, Cel ce a dat soarele ca să lumineze ziua și a pus legi lunii și stelelor, ca să lumineze noaptea; Cel ce tulbură marea, de-i mugesc valurile, și numele Lui este Domnul Savaot: ³⁶"Când aceste legi vor înceta să mai aibă putere înaintea Mea, zice Domnul, atunci și seminția lui Israel va înceta pentru totdeauna să mai fie popor înaintea Mea. ³⁷Așa zice Domnul: Dacă cerul poate fi măsurat sus și temeliile pământului cercetate jos, atunci și Eu voi lepăda toată seminția lui Israel pentru toate câte au făcut ei, zice Domnul."

În general aceste cuvinte sunt considerate neautentice (sunt atribuite unui redactor ulterior al cărții și nu direct profetului Ieremia).

Este singura menționare în VT a ideii încheierii unui Legământ Nou (בְּרִית הַדָּשָׁה – *berít hadašá*), care va înlocui pe cei sinaitici.

Caracteristica acestui nou legământ este interioritatea. Se păstrează același conținut al Legii, doar că poruncile vor fi scrise pe inimi. Oamenii vor cunoaște Legea nefiind învățați de altul, ci în mod natural, având Legea interiorizată.

Textul este citat extins la *Evr.* 8:8-12. La prima vedere, autorul vorbește acolo de înlocuirea Legământului (v7 sau v. 13: „zicând «nou» Domnul a învechit pe cel dintâi”). De fapt învhechirea se referă nu la fond, ci la modalitatea de respectare a Legii. Mântuitorul se face „Mijlocitorul unui testament/legământ mai bun” pentru că acesta este întemeiat pe „făgăduințe mai bune” (8:6), adică exact pe interiorizarea Legii.

Referirea la Legea/Legământul nou se face și în cadrul instituirii Sf. Euharistii. Mântuitorul arată că prin jertfa Sa este împlinit Noul Legământ al lui Ieremia: „Acest pahar este Legea cea nouă, întru Sângele Meu” (*Luc.* 22:20).

Profeții mesianice: Odrasla dreaptă

Ier. 23:5-6 (|| **Ier. 33:15-16**): „⁵Iată vin zile, zice Domnul, când voi ridica lui David Odraslă dreaptă și va ajunge rege și va domni cu înțelepciune; va face judecată și dreptate pe pământ. ⁶În zilele Lui, Iuda va fi izbăvit și Israel va trăi în liniște; iată numele cu care-L voi numi: "Domnul-dreptatea-noastră!"”

Se reia aici ideea inițiată de profetul Isaia, despre odrasla din Iesei (cf. *Is.* 6:13; 11:1). Odrasla reprezenta speranța ieșită din trunchiul retezat.

Ieremia reprezintă aici concepția mesianică regală, insistându-se pe realitățile profetite care apar ca un regat peste care domnește un rege drept – cf. numele de „dreaptă” dat Odraslei.

Interesant că Odraslei i se profetește un nume simbolic: יהוה צְדִיקָנוּ – *Iahvé țidchénu* „Iahve este dreptatea noastră”, ca o aluzie la numele ultimului rege iudeu, Sedechia (= „dreptatea lui Iahve”). Pentru că acela nu a respectat dreptatea divină, țara îi este luată, populația robită (distrugerea Ierusalimului din 587).

Ier. 30:9: „⁹Și nu vor mai sluji străinilor, ci vor sluji Domnului Dumnezeului lor și lui David, regele lor, pe care îl voi pune iarăși pe tron.”

Și această profeție se înscrie în rândul celor pe bază davidică regală. Aici Mesia chiar este numit David, în sensul noului David.

IEZECHIEL

Bibliografie: Leslie C. Allen, *Ezekiel 1-19*, Dallas 1994 (WBC 28); idem, *Ezekiel 20-48*, Dallas 1990 (WBC 29).

Viața

Profetul Iezechiel, fiul lui Buzi, a fost preot, fiind deportat în Babilon în 597 împreună cu regele Ioiachim.

A activat între **593 și 573**, datându-și profețiile în funcție de anii regelui exilat Ioiachim, ca și cum l-ar fi considerat în continuare regele legitim. Spera poate ca regele să fie repus.

Dacă Osea primește porunca divină să se căsătorească, iar Ieremia dimpotrivă să nu se căsătorească, profetului Iezechiel îi moare soția; după cuvântul lui Dumnezeu, profetul nu trebuia să o plângă, ca semn al faptului că și locuitorii Ierusalimului vor fi la fel de șocați după căderea capitalei.

Iez. 24:15-17.21.24: „¹⁵Fost-a cuvântul Domnului către mine și mi-a zis: ¹⁶„Fiul omului, iată Eu printr-o lovitură îți voi lua mângâierea ochilor tăi; dar tu nu te tângui și nu plânge, și nici lacrimile să nu-ți curgă. ¹⁷Suspina în ascuns și plângere pentru morți să nu faci; pune-ți turbanul pe cap și încălțăminte în picioare; barba să nu ți-o acoperi și pâine de la străini să nu mănânci”. [...] ²¹Spune casei lui Israel: Așa grăiește Domnul Dumnezeu: Iată locașul Meu cel sfânt, mândria puterilor voastre, bucuria ochilor voștri și dragostea sufletelor voastre, îl voi da spre pângărire, iax fiii și fiicele voastre, pe care i-ați părăsit, vor cădea de sabie; [...] ²⁴Iezechiel va fi semn pentru voi: ceea ce el a făcut, veți face și voi întocmai; și când se vor împlini acestea, veți ști că Eu sunt Domnul Dumnezeu.”

Cuprinsul cărții

Amenințări împotriva Iudei și Ierusalimului (1-24)

1-3	viziunea tronului lui Iahve acțiune simbolică: mâncarea sulului de carte (2-3)
	3:16 însărcinarea ca veghetor (cf. 33:1u; Ier. 6:17)
4-5	3 acțiuni simbolice pentru reprezentarea asediului Ierusalimului

	4:1-3	asedierea unei cărămizi cu imaginea orașului
	4:9u	raționalizarea pâinii și a apei
	5:1-4	tăierea părului: câte o treime ars, tocat și spulberat; rest mic
	4:4-8.12	adaos: alte acțiuni simbolice: – culcatul profetului pe părți (pe stânga 390, pe dreapta 40 de zile) – coacerea pâinii cu balegă
	5:5u	judecată asupra Ierusalimului (în mijlocul popoarelor)
6	împotriva munților și văilor Israelului: distrugerea înălțimilor	
7	ziua sfârșitului (cf. <i>Am.</i> 8:2)	
8–11	viziunea păcatelor Ierusalimului și judecata	
	8	profetul dus în duh la Ierusalim; necurății: cult cu statui de idoli, cultul zeului Tammuz și al soarelui
	9–11	judecata
	9	6 îngeri pedepsitori, unul scriitor (semnul taw)
	10	incendierea orașului vedenia carului de heruvimi (cf. cap. 1)
	11	vedenia căldării; moartea lui Pelatia retragerea slavei divine din templu
12	2 acțiuni simbolice: – mimarea pribegiei (simbol al deportării) – mâncarea și băutura cu tremur	
	12:12u	adaos: soarta lui Sedechia
	12:21u	împlinirea cuvântului profetic
13	vaiuri pentru profeții și profetesele false	
14	împotriva idolatriei	
	14:12u	chiar și dreptii Noe, Daniel și Iov se pot salva doar pe ei (cf. <i>Ier.</i> 5:1; 15:1)
15	Ierusalimul ca lemn de viță bun doar pentru foc	
16	Ierusalimul ca femeie infidelă (cf. cap. 23; <i>Os.</i> 2)	
17; 19	ghicitoare/parabolă: soarta regilor – Ioiachin (lăstarul de cedru luat de vultur) – Sedechia (vița de vie înaintea a 2 vulturi: Egiptul și Babilonul)	
	17:13u	ruperea legământului de către Sedechia cu babilonienii
18	responsabilitatea individuală (cf. 33:10u) dreptul și nedreptul (cf. <i>Ps.</i> 14; 23:3u)	
19	cântec de jale	

	– parabola leoaicei cu 2 pui (regii Ioahaz și Ioiachin) – parabola viței de vie arse (Sedechia)	
20	retrospectivă istorică: călătoria prin pustiu revelația numelui Iahve, încălcarea primei porunci și a sabatului	
	v. 25u	legi care nu erau bune, care nu duc la viață
	v. 32u	adaos: judecată în pustiu „față către față”; mântuire, al doilea Exod
21	sabia lui Iahve	
	v. 23u	acțiune simbolică: Nebucadnețar la răspântie: sorții decid spre Ierusalim
22	„orașul sângelui” (22:2; 24:6.9)	
	v. 17u	în cuptorul de topit (cf. <i>Is.</i> 1:21u)
	v. 23u	predică: toți sunt păcătoși
23	surorile necredincioase Ohola („cortul ei” = Samaria) și Oholiba („cortul Meu este în ea” = Ierusalim) (cf. <i>Ier.</i> 3:6u)	
24	acțiune simbolică: o căldare ruginită fierbe cu carne	
	v. 15u	moartea soției (simbol al căderii Ierusalimului); profetul oprit de la jelire

Cuvinte împotriva popoarelor (25–32)

25	împotriva lui Amon, Moab, Edom și filistenilor	
26–28	împotriva Tirului	
	27	cântare de jale pentru corabia Tirului
	28:1-10	căderea în șeol a celui ce se credea dumnezeu (cf. <i>Is.</i> 14; <i>Iez.</i> 31:14u; 32:17u)
	28:11-19	cântec de jale: regele ca om primordial alungat din grădina lui Dumnezeu (cf. <i>Fac.</i> 3)
	28:20u	împotriva Sidonului și promisiune pentru Israel
29–32	împotriva Egiptului (cf. 17:7u.15u) faraonul ca un crocodil (29; 32) sau ca un copac al vieții (31; cf. <i>Dan.</i> 4)	

Cuvinte de mântuire (33–39)

33	însărcinarea ca veghetor (cf. 3:16u)	
	v. 10u	predică pentru întoarcere: dreptul și nedreptul (cf. 18)

	v. 21-22	vestea căderii Ierusalimului (cf. 3:26-27; 24:25u)
	v. 23u	împotriva siguranței celor rămași în țară și a deportaților (v. 30u)
34		păstorii răi ai lui Israel (v. 1-10) și păstorul cel adevărat: Dumnezeu (v. 11u) și robul Său David (v. 23-24; 37:22u; cf. <i>Ier.</i> 23)
	v. 25u	legământul păcii
35 – 36:15		judectată împotriva Seirului/Edomului (din cauza invadării Israelului de după căderea Ierusalimului – cf. <i>Avd.</i> ; <i>Is.</i> 34; 63) și mântuire asupra munților Israelului (cf. cap. 6) împotriva pretenției dușmanilor asupra țării
36:16u		curățirea Israelului: inimă nouă, duh nou (v. 26-27; 11:16u)
37		viziunea învierii oaselor: o nouă viață și întoarcerea în țară
	v. 15u	acțiune simbolică: împreunarea celor 2 toiege (Iuda + Iosif) ca simbol al reunificării regatelor de nord și de sud
38–39		atac din nord: Gog din țara Magog, regele lui Meșec și Tubal (regiuni din Asia Mică) (= regele Gyges din Lidia sec. 7, conceput eshatologic) distrugerea lui Gog siguranța țării

Viziunea noului templu (40–48)

40		conducerea profetului de către înger
43		întoarcerea slavei lui Iahve în templu
44		slujitorii templului: preoți și leviți
45–46		prințul (cf. 44:3; <i>Ezdr.</i> 1:8)
47–48		împărțirea țării (doar Cisiordania, fără regiunile din Transiordania)
	47:1	izvorul din templu (ca râu al paradisului – cf. <i>Fac.</i> 2:10u; <i>Zah.</i> 14:8)

Teme

Slava lui Dumnezeu

În Babilon, profetul Iezechiel are viziunea slavei lui Iahve (cf. 1:28: „Astfel era chipul slavei Domnului”), care semăna cu un tron cu roți, fiecare roată având 4 fețe: de om, de leu, de bou și de vultur (v. 10), deasupra aflându-se un baldachin cu boltă, sub care stătea „ca un chip de om” (v. 26). Acest tron cu roți apare și în cap. 10.

Ceea ce este interesant în vedenia tronului cu roți este faptul că slava lui Dumnezeu nu mai este legată de Ierusalim; tronul lui Iahve (reprezentat în templu de chivot) apare acum mobil, manifestându-se chiar și pe teritoriu străin (în Babilon). Această idee trebuie legată de distrugerea templului din 586, contemporană lui Iezechiel. Vedenia lui Iezechiel certifică părăsirea de către slava divină a templului din Ierusalim profanat chiar de către israeliți (cf. cap. 8-11) și manifestarea sa independentă de acesta. Iahve nu s-a dovedit o divinitate slabă prin căderea Ierusalimului, ci și-a pedepsit prin aceasta propriul popor.

În templul ideal descris în cap. 40-48, slava lui Iahve se va întoarce (*Iez.* 43 – cf. v. 5).

Imaginea celor 4 fiare este invocată și în vedenia tronului din NT (*Apoc.* 4). Sf. **Irineu** aplică simbolismul celor 4 fiare la cei 4 evangheliști.

În sens duhovnicesc, viziunea lui Iezechiel a însemnat vederea duhovnicească a lui Hristos de către profet. Astfel Persoana din baldachin „ca un chip de om” (*Iez.* 1:26) este Fiul întrupat. La nivel iconografic, tipul *Spas v silah*, „Mântuitorul în slavă” combină teofania din *Is.* 6 și cea din *Iez.* 1; 10.

Responsabilitatea individuală

Iez. 18:2-4.20: „²Pentru ce spuneți voi în țara lui Israel pilda aceasta și ziceți: Părinții au mâncat aguridă și copiilor li s-au strepezit dinții? ³Precum este adevărat că Eu sunt viu, zice Domnul Dumnezeu, tot așa este de adevărat că pe viitor nu se va mai grăi pilda aceasta lui Israel. ⁴Că iată toate sufletele sunt ale Mele; cum este al Meu sufletul tatălui, tot așa și sufletul fiului; sufletul care a greșit va muri. [...] ²⁰**Sufletul care păcătuiește va muri.** Fiul nu va purta nedreptatea tatălui, și tatăl nu va purta nedreptatea fiului. Celui drept i se va socoti dreptatea sa, iar celui rău, răutatea sa.”

Iezechiel este primul profet care insistă pe responsabilitatea individuală. Până atunci conta comunitatea, reprezentată de către rege pe temeiul personalității corporative. Păcatele individului atrăgeau pedeapsa comunității, care îl tolera.

Odată cu încetarea monarhiei, prin viața în diaspora, rolul legăturii directe între individ și Dumnezeu devine hotărâtor.

Profetul face referire în v. 2 la un proverb care se referea la responsabilitatea moștenită de fii de la părinți – cf. și *Decalogul*:

Iez. 20:5-6: „⁵Eu, Domnul Dumnezeuul tău, sunt un Dumnezeu zelos, care pedepsesc pe copii pentru vina părinților ce Mă urăsc pe Mine, până la al treilea și al patrulea neam, ⁶Și Mă milostivesc până la al miilea neam către cei ce Mă iubesc și păzesc poruncile Mele.”

În v. 20 profetul indică responsabilitatea individuală.

Învierea morților

Iez. 37:1-14: „¹Fost-a mâna Domnului peste mine și m-a dus Domnul cu Duhul și m-a așezat în mijlocul unui câmp plin de oase omenești, ²și m-a purtat împrejurul lor; dar iată oasele acestea erau foarte multe pe fața pământului și uscate de

tot. ³Și mi-a zis Domnul: "Fiul omului, vor învia, oasele acestea?" Iar eu am zis: "Dumnezeule, numai Tu știi aceasta". ⁴Domnul însă mi-a zis: "Proorocește asupra oaselor acestora și le spune: Oase uscate, ascultați cuvântul Domnului! ⁵Așa grăiește Domnul Dumnezeu oaselor acestora: Iată Eu voi face să intre în voi duh și veți învia. ⁶Voi pune pe voi vine și carne va crește pe voi; vă voi acoperi cu piele, voi face să intre în voi duh și veți învia și veți ști că Eu sunt Domnul". ⁷Proorocit-am deci cum mi se poruncise. și când am proorocit, iată s-a făcut un vîiet și o mișcare și oasele au început să se apropie, fiecare os la încheietura sa. ⁸Și am privit și eu și iată erau pe ele vine și crescuse carne și pielea le acoperea pe deasupra, iar duh nu era în ele. ⁹Atunci mi-a zis Domnul: "Fiul omului, proorocește duhului, proorocește și spune duhului: Așa grăiește Domnul Dumnezeu: Duhule, vino din cele patru vînturi și suflă peste morții aceștia și vor învia!" ¹⁰Deci am proorocit eu, cum mi se poruncise, și a intrat în ei duhul și au, înviați și mulțime multă foarte de oameni s-au ridicat pe picioarele lor. ¹¹Și mi-a zis iarăși Domnul: "Fiul omului, oasele acestea sunt toată casa lui Israel. Iată ei zic: "S-au uscat oasele noastre și nădejdea noastră a pierit; suntem smulși din rădăcină". ¹²De aceea proorocește și le spune: Așa grăiește Domnul Dumnezeu: Iată, Eu voi deschide mormintele voastre și vă voi scoate pe voi, poporul Meu, din mormintele voastre și vă voi duce în țara lui Israel. ¹³Astfel veți ști că Eu sunt Domnul, când voi deschide mormintele voastre și vă voi scoate pe voi, poporul Meu, din mormintele voastre. ¹⁴Și voi pune în voi Duhul Meu și veți învia și vă voi așeza în țara voastră și veți ști că Eu, Domnul, am zis aceasta și am făcut", zice Domnul.”

Așa numita vedenia a oaselor este una dintre puținele exemple de înviere din morți în VT (altele *Dan. 12*).

Referiri la înviere existau și în alte contexte: minunile profeților preclasici (ex. învierea fiului văduvei din Sarepta de către Ilie în *3Reg. 17*, învierea fiului șunamitencei de către Elisei în *4Reg. 4*), sau menționări ale învierii ca însănătoșire din boală (cf. *1Reg. 2:6*; *Os. 6:1-2*).

În *Iez. 37*, învierea oaselor apare în contextul întoarcerii exilaților și a refacerii regatului.

Profeții mesianice: Păstorul/regele

Iez. 21:27: „O voi lepăda, o voi lepăda, o voi lepăda și nu va mai fi până va veni acela căruia se cuvine [domni] și o voi da lui.”

Acest verset amintește de *Fac. 49:10* (LXX – „cel căruia aparține [domni]”).

Iez. 34:22-26: „²²Eu voi veni să scap oile Mele, ca să nu mai fie pradă și voi judeca între oaie și oaie. ²³Voi pune peste ele **un singur păstor**, care le va paște; voi pune pe **robul Meu David**; el le va paște și el va fi păstorul lor. ²⁴Iar Eu, Domnul, le voi fi Dumnezeu, iar robul Meu David va fi **prinț** între ei. Eu, Domnul, am grăit acestea. ²⁵Voi încheia cu acela legământul păcii și voi depărta din țară fiarele sălbatice, încât oile Mele să trăiască în siguranță în pustiu și să doarmă în pădure. ²⁶Voi dăruia lor și împrejurimilor muntelui Meu binecuvântare și ploaie le voi trimite la vreme; ploi de binecuvântare vor fi acestea.”

Regele în antichitate era văzut ca un păstor (cf. codul lui Hamurapi). În acest text se continuă linia deschisă de profeția lui Natan, privind continuitatea dinastiei davidice. Noul conducător apare ca un nou David.

În *Ioan 10:1-19* Hristos este numit Păstorul cel Bun (v. 11).

Acest text mai este important și prin menționarea legământului de pace: fiarele sălbatice nu se vor mai comporta agresiv (cf. *Is. 11*, motiv al înțelegerii paradisiace).

Iez. 37:24-28: „²⁴Iar **robul Meu David** va fi rege peste ei și păstorul lor al tuturor, și ei se vor purta după cum cer poruncile Mele și legile Mele le vor păzi și le vor împlini. ²⁵Vor locui țara pe care am dat-o Eu robului Meu Iacov, unde au trăit părinții lor; acolo vor locui ei și copiii lor în veci; iar robul Meu David va fi peste ei rege în veac. ²⁶Voi încheia cu ei un **legământ al păcii, legământ veșnic** voi avea cu ei. Voi pune rânduială la ei, îi voi înmulți și voi așeza în mijlocul lor locașul Meu pe veci. ²⁷Fi-va **locașul Meu la ei** și voi fi Dumnezeul lor, iar ei vor fi poporul Meu. ²⁸Atunci vor

ști popoarele că Eu sunt Domnul Care sfințește pe Israel, când locașul Meu va fi veșnic în mijlocul lor.”

V. 27 despre locașul lui Dumnezeu pregătește descrierea templului din cap. 40-48.

Profeții mesianice: Duhul

Iez. 36:25-28: „²⁵Și vă voi stropi cu **apă curată** și vă veți curăți de toate întinăciunile voastre și de toți idoli voștri vă voi curăți. ²⁶Vă voi da **inimă nouă și duh nou** vă voi da; voi lua din trupul vostru inima cea de piatră și vă voi da inimă de carne. ²⁷Pune-voi **înăuntrul vostru Duhul Meu** și voi face ca să umblați după legile Mele și să păziți și să urmați rânduielele Mele. ²⁸Veți locui în țara pe care am dat-o părinților voștri și veți fi poporul Meu și Eu voi fi Dumnezeul vostru.”

Textul vorbește despre ritualurile de curăție prin apă, folosite după prescripțiile levitice. De data aceasta se are în vedere o curățire interioară.

În sens creștin, apa simbolizează Sf. Botez.

Inima nouă și duhul nou devin fundamentele Legământului (cf. *Ier. 31:31u*), care presupune o împlinire a Legii din interior, și nu din constrângere externă.

Această împlinire interioară a Legii nu se poate însă realiza decât prin primirea Duhului lui Dumnezeu (cf. aceeași problematică la *Rom. 7-8*).

Profeții mesianice: apa aducătoare de viață

Iez. 47:1.8-12: „¹Apoi m-a dus înapoi la ușa templului și iată de sub pragul templului curgea o apă spre răsărit; [...] ⁸și mi-a zis acela: "Această apă curge în partea de răsărit a țării, se va coborî în șes și va intra în mare, și apele ei se vor face sănătoase. ⁹Toată vietea care mișună acolo pe unde va trece râul, va trăi. Pește va fi foarte mult, pentru că va intra

acolo apa aceasta și apele din mare se vor face sănătoase; unde va intra râul acesta, toate vor trăi acolo. ¹⁰Lângă el vor sta pescarii de la En-Gaddi până la En-Eglaim și își vor arunca mrejele. Vor fi pești de tot soiul, ca cei din Marea cea Mare (Mediterană) și foarte numeroși. ¹¹Mlaștinile lui și lacurile lui, care nu se vor face sănătoase, vor rămâne pentru sare. ¹²La râu, pe amândouă laturile lui, vor crește tot felul de arbori care dau hrană. Frunzele lor nu se vor veșteji și fructele din ei nu se vor mai isprăvi. În fiecare lună se vor coace fructe noi, pentru că apa pentru ele vine din locul cel sfânt; fructele lor se vor întrebuința ca hrană, iar frunzele la leacuri".

Apa vieții (cf. *Ioan 4*) este văzută aici ca un râu care iese din templu și transformă apele Mării Moarte în ape cu viață (ex. bogăția de pește).

În sens duhovnicesc, apa aducătoare de viață reprezintă baia Sf. Botez.

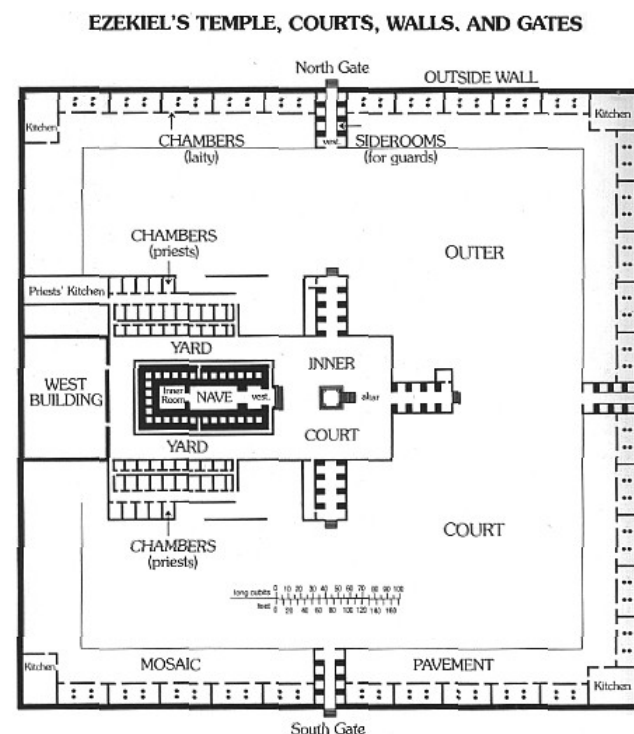
Profeții mesianice: pururea-fecioria Maicii Domnului

Iez. 44:1-2: „¹Apoi m-a dus bărbatul acela înapoi la poarta cea din afară a templului, spre răsărit, și aceasta era închisă. ²Și mi-a zis Domnul: "Poarta aceasta va fi închisă, nu se va deschide și nici un om nu va intra pe ea, căci Domnul Dumnezeu lui Israel a intrat pe ea. De aceea va fi închisă."

Poarta avută în vedere este poarta exterioară de est (vezi imaginea de mai jos).

În interpretarea ortodoxă, pecetluirea porții pe care a intrat o singură dată regele înseamnă pururea fecioria Maicii Domnului.

Noul Templu (cap. 40-48)

Profetul vorbește de un munte înalt, care nu poate fi Sionul. Templul din viziune nu a fost niciodată construit, el rămânând în sfera eshatologică. Templul și construcțiile anexe au o simetrie specifică, simbol al perfecțiunii.

Interesant că noul Templu nu are chivotul Legii (cf. absența chiar a templului în Ierusalimul ceresc din *Apoc. 21:22*).

Noul templu se află în mijlocul unui teritoriu dedicat special sacralui (în jurul său se va găsi pământul prințului, noul conducător).

Paralel are loc și o reîmpărțire a țării (cap. 47-48): noul

Israel se va întinde însă doar în Cisiordania.

Noul Templu imagine a împărăției mesianice; descriere alegorică a Bisericii (cf. Apoc. 21-22).

DEUTERO-ISAIA

Bibliografie: Hans-Jürgen Hermisson, *Studien zu Prophetie und Weisheit. Gesammelte Aufsätze*, 1998 (FAT 23); Jürgen van Oorschot, *Von Babel zum Zion. Eine literarkritische und redaktionsgeschichtliche Untersuchung*, 1993 (BZAW 206); Jürgen Werlitz, *Redaktion und Komposition. Zur Rückfrage hinter die Endgestalt von Jesaja 40-55*, 1999 (BBB 122); Mircea Chialda, „Ebed-Iahve. Isaia cap. 40-55”, în: *Anuarul din 1939-1940 al Academiei teologice ortodoxe române din Caransebeș*, Tipogr. Arhidiecezană, 1940, 190-243; Antonie Plămădeală, „Ebed-Yahve în lumina Noului Testament”, *MB* 1970, nr. 4-6, 284-304; Idem, „Câteva probleme legate de Ebed-Yahve în deutero-Isaia”, *MB* 1-3/1970, nr. 1-3, 70-97; Al. N. Constantinescu, „Isaia și Ieremia”, *GB* 1975, nr. 3-4, 389-402 [profeții mesianice]; Gheorghe Jerpălău, „Caracterele Împărăției mesianice după Proorocia lui Isaia”, *MO* 1990, nr. 4-6, 20-31; Paul N. Tarazi, *The Old Testament. An Introduction*, vol. 2, New York 1994; W.H. Schmidt, *Einführung in das Alte Testament*, Berlin/New York 1995.

Introducere

După cum am arătat și în cursul 2, cartea atribuită profetului Isaia este compusă în realitate din 3 mari colecții de texte, dintre care doar prima (cap. 1-39) aparține epocii marelui profet din sec. 8 îdHr.

În cap. 40-55 se schimbă complet atmosfera. Nu se mai proferează amenințări cu pedepse, ci acestea sunt presupuse ca deja întâmplate: Ierusalimul e distrus (Is. 44:26; 51:3), poporul este jefuit (42:22). Dușmanii nu mai sunt asirienii ca în sec. 8, ci babilonienii, al căror sfârșit este anunțat (43:14). Este apoi menționat nominal Cyrus (44:26u; 45:1), regele persan care în 538 a dat faimosul edict de eliberare a iudeilor

din robia babiloniană. Deci autorul cap. 40-55 nu poate fi decât o persoană din sec. 6 îdHr.

Deutero-Isaia a activat între **550-540** în **Babilon**, printre exilați. Unii chiar presupun că nu este un autor propriu-zis, ci o întreagă școală.

Este primul corpus profetic ce cuprinde în totalitate numai vestiri mântuitoare.

Cuprinsul

40:1-11	prologul; viziunea chemării
40:12-31	Dumnezeu este incomparabil; dispute
41:8u; 51	Avraam
41:1; 44:24u	Cirus
45:1-7	
44:1-5	vărsarea duhului
44:9u	polemică împotriva idolilor
46-47	căderea Babilonului
42; 49; 50; 52-53	cântecele Robului lui Iahve 42:1-7 I cânt 49:1-13 II cânt 50:4-11 III cânt 52:13 – 53:12 IV cânt
51:9u	cântec de jale și răspunsul lui Iahve
52:7-10	cântec de întronizare eshatologic (cf. Ps. 46; 92; 95-98)
54	legământul veșnic (legământul cu Noe în v. 9-10)
55:1-7	legământul cu David (v. 3) aplicat întregului popor
55:8-11	epilog

Teme

Cântecele Robului lui Iahve

Cele 4 cântece sunt dispuse chiastic.

I – discursul lui Iahve

II – discursul Robului

III – discursul Robului

IV – discursul lui Iahve, în care este inserat discursul mulțimii (53:1-11a)

Identitatea Robului lui Iahve (עֶבֶד יְהוָה – *éved Iahvé*) a fost una dintre cele mai disputate probleme ale VT, mai ales că cele 4 poeme dedicate lui nu îl numesc.

Deși robul este identificat în 49:3 cu Israelul, există motive serioase să privim cuvântul „Israel” ca pe o interpolare (de aceea l-am pus în paranteze): în 42:6 Robul este dat ca „legământ al poporului” (= al lui Israel), iar în 49:5 misiunea Robului constă în „a strânge la un loc pe Israel”.

De altfel Israel este numit Rob și în alte texte deutero-isaianice (Is. 41:8-9; 44:1-2.21; 45:4; 48:20).

CÂNTUL I. Is. 42:1-7: „¹Iată Sluga Meu pe Care o sprijin, Alesul Meu, întru Care binevoiește sufletul Meu. Pus-am peste El Duhul Meu și El va propovădui popoarelor legea Mea. ²Nu va striga, nici nu va grăi tare, și în piețe nu se va auzi glasul Lui. ³Trestia frântă nu o va zdrobi și feștila ce fumegă nu o va stinge. El va propovădui legea Mea cu credincioșie; ⁴El nu va fi nici obosit, nici sleit de puteri, până ce nu va fi așezat legea pe pământ; căci învățătura Lui toate ținuturile o așteaptă. ⁵Așa grăiește Domnul cel Atotputernic, Care a făcut cerurile și le-a întins, Care a întărit pământul și cele de pe el, Care a dat suflare poporului de pe el și duh celor ce umblă pe întinsul lui: ⁶„Eu, Domnul, Te-am chemat întru dreptatea Mea și Te-am luat de mână și Te-am ocrotit și Te-am dat ca legământ al poporului Meu, spre luminarea neamurilor; ⁷Ca să deschizi ochii celor orbi, să scoți din temniță pe cei robiți și din adâncul închisorii pe cei ce locuiesc intru întuneric.”

Titlul de „rob al lui Iahve” era un titlu de glorie. Cel mai mult i se aplică în VT lui Moise (majoritatea cazurilor în cartea *Iosua*). În 3Reg. 18:36 îi desemna pe închinătorii lui Iahve spre diferență de închinătorii zeului Baal. Practic putem

traduce „Robul lui Iahve” și prin „închinătorul lui Iahve” sau „cel care aparține cultului lui Iahve”.

Referitor la Robul lui Iahve din Deutero-Isaia, acestuia i se aplică și tema alegerii divine, referitoare înainte la rege (1Reg. 16:1) și popor (Deut. 7:6).

Și pogorârea Duhului lui Dumnezeu asupra sa constituie un motiv vechi. Robul seamănă prin aceasta cu eroii harismatici din vechime (cf. Jud. 3:10) sau cu regele (1Reg. 16:13).

Rolul Robului constă în impunerea „judecății” (מִשְׁפָּט – *mišpát*) și în propovăduirea „învățăturii” (תּוֹרָה – *torá*), primul fiind un atribut regal, iar al doilea preoțesc. Cel mai frapant este faptul că misiunea sa are ca țintă nu doar poporul Israel, ci toate popoarele. Aceasta misiune însă apare ca fiind propagată foarte discret („nu va striga... nu pe străzi” [în BSin „piețe”]).

V. 3 înseamnă că el nu îi va respinge pe cei slabi; există chiar un joc de cuvinte cu faptul că el însuși nu va slăbi din v. 4.

V. 6b are o importanță deosebită. Se afirmă că Robul însuși va fi dat ca „legământ al poporului [Israel]” (בְּרִית עָם – *berít am*) și „lumină popoarelor” (אֹר גּוֹיִם – *or goím*). Cu alte cuvinte, misiunea sa va fi dublă: atât către israeliți, cât și către celelalte popoare, însă în cazul israeliților pe baza legământului încheiat deja de Iahve cu patriarhii și apoi pe Horeb (Deut. 5:2-3).

CÂNTUL II. Is. 49:1-13: „¹Ascultați, ostroave, luați aminte, popoare depărtate! Domnul M-a chemat de la nașterea Mea, din pântecele maicii Mele Mi-a spus pe nume. ²Făcut-a din gura Mea sabie ascuțită; ascunsu-M-a la umbra mâinii Sale. Făcut-a din Mine săgeată ascuțită și în tolba Sa de o parte M-a pus, ³Și Mi-a zis Mie: „Tu ești sluga Mea, (Israel), întru care Eu Mă voi preaslăvi!” ⁴Dar Eu îmi spuneam: „În deșert M-am trudit, în zadar și pentru nimic Mi-am prăpădit puterea Mea!” Partea ce Mi se cuvine Mie este la Domnul și răsplata Mea la Dumnezeul Meu. ⁵Și acum Domnul Cel Care M-a zidit

din pânțele maicii Mele ca să-l slujesc Lui și să întorc pe Iacov către El și să strâng la un loc pe Israel - căci așa am fost Eu cinstit în ochii Domnului și Dumnezeuul Meu fost-a puterea Mea, - ⁶Mi-a zis: "Puțin lucru este să fii sluga Mea ca să aduci la loc semințiile lui Iacov și să întorci pe cei ce-au scăpat dintre ai lui Israel. Te voi face Lumina popoarelor ca să duci mântuirea Mea până la marginile pământului!" ⁷Așa grăiește Răscumpărătorul și Sfântul lui Israel către Cel disprețuit și către urâciunea neamurilor, Sluga tiranilor: "Regi Te vor vedea și se vor ridica, căpetenii se vor închina pentru Domnul cel credincios și pentru Sfântul lui Israel, Cel Care Te-a ales!" ⁸Așa grăiește Domnul: "În vremea milostivirii Te voi asculta și în vremea mântuirii Te voi ajuta. Te-am făcut și Te-am hotărât Legământ al poporului, ca să așezi rânduială în țară și să dai fiecăruia moștenirile nimicite!" ⁹Ca să zici celor robiți: "Ieșiți!" și celor care sunt în întuneric: "Veniți la lumină!" Ei vor paște oriunde pe calea lor și pe toate povârnișurile va fi pășunea lor. ¹⁰Nu le va fi nici foame, nici sete, soarele și vântul cel arzător nu-i va atinge, că Cel Care se va milostivi de ei va fi Povățuitorul lor și îi va îndrepta către izvoare de apă. ¹¹Voi prefăce toți munții Mei în drumuri și cărările Mele vor fi bine gătite. ¹²Iată că unii vin din ținuturi depărtate, de la miazănoapte, de la apus, iar alții din țara Sinim. ¹³Săltați, ceruri, de bucurie și tu, pământule, bucură-te; munților, chioțiți de veselie, că Domnul a mângâiat pe poporul Său și de cei în necaz ai Lui S-a milostivit."

Al doilea cânt întregește imaginea din primul. Robul se adresează direct popoarelor depărtate. Se menționează alegerea sa (v. 1), care apare aici chiar din pânțele maicii (cf. *Jud.* 13:7; *Ier.* 1:5). Însă în continuare se insistă asupra misiunii către Israel. Robul amintește de un aparent eșec (v. 4a), însă își exprimă și nădejdea că va primi de la Iahve răsplată (v. 4b), ceea ce înseamnă că misiunea sa de a-i întoarce și a-i strânge pe israeliți (v. 5) va fi încununată de succes. De remarcat că întoarcerea Israelului se referă la revenirea exilaților, dar poate însemna și pocăință, întrucât verbul ebraic „a se întoarce” este folosit și cu acest sens.

Misiunea către popoare este menționată la început (v.

1a) și la sfârșit (v. 6b-7). Interesant că și aici se presupune un aparent eșec, prin faptul că Robul este disprețuit și urât de neamuri (v. 7a), însă în final regii și căpeteniile îl onorează (v. 7b).

CÂNTUL III. Is. 50:4-11: „⁴Domnul Dumnezeu Mi-a dat Mie limbă de ucenic, ca să știu să grăiesc celor deznădăjduiți. În fiecare dimineață El deșteaptă, trezește **urechea** Mea, ca să ascult ca un ucenic. ⁵Domnul Dumnezeu Mi-a deschis urechea, dar Eu nu M-am împotrivit și nici nu M-am dat înapoi. ⁶**Spatele l-am dat spre bății și obrajii mei spre pâlmuiri, și fata Mea nu am ferit-o de rușinea scuipărilor.** ⁷Și Domnul Dumnezeu Mi-a venit în ajutor și n-am fost făcut de ocară. De aceea am și întărit fața Mea ca o cremene, căci știam că nu voi fi făcut de ocară. ⁸Apărătorul Meu este aproape. Cine se judecă cu Mine? Să ne măsurăm împreună! Cine este potrivnicul Meu? Să se apropie! ⁹Iată, Domnul Dumnezeu Îmi este întru ajutor; cine Mă va osândi? Iată, ca un veșmânt vechi toți se vor prăpădi și molia îi va mânca! ¹⁰Cine din voi se teme de Domnul să asculte glasul Slugii Sale! Cel care umblă în întuneric și fără lumină să nădăjduiască întru numele Domnului și să se bizuie pe Dumnezeuul lui! ¹¹Voi toți, care aprindeți focul și pregătiți săgeți arzătoare, aruncați-vă în focul săgeților voastre pe care l-ați aprins! Din mâna Mea vi se întâmplă una ca aceasta; pe patul durerii veți fi culcați!”

Al treilea cânt îl prezintă pe Rob ca pe un ucenic (לְמוֹד - *limúd*) fidel, care în fiecare dimineață primește direct de la Dumnezeu prin inspirație învățătura pe care apoi o propovăduiește. Cei vizați sunt deznădăjduiții (v. 4) și cei care umblă în întuneric (v. 10). Se menționează apoi pentru prima dată persecutarea Robului: va fi bătut și dezonorat (scuipat) (v. 6). Totuși Dumnezeu îl ajută să depășească situația (v. 7-10), iar prigonitorii ajung să își facă rău lor înșiși (v. 11).

Modul bății și umilirii din v. 6 apare menționat și în patima Mântuitorului (*Mat.* 26:67).

CÂNTUL IV. Is. 52:13 - 53:12: „⁵²Iată că Sluga Mea va propăși, Se va sui, mare Se va face și Se va înălța pe culmile

slavei!¹⁴Precum mulți s-au spăimântat de El - așa de schimonosită li era înfățișarea Lui, și chipul Lui atât de fără asemănare cu oamenii, -¹⁵Tot așa va fi pricină de uimire pentru multe popoare; înaintea Lui regii vor închide gura, că acum văd ceea ce nu li s-a spus, și înțeleg ceea ce n-au auzit. **53** ¹Cine va crede ceea ce noi am auzit și brațul Domnului cui se va descoperi? ²Crescut-a înaintea Lui ca o odraslă, și ca o rădăcină în pământ uscat; **nu avea nici chip, nici frumusețe**, ca să ne uităm la El, și nici o înfățișare, ca să ne fie drag. ³Disprețuit era și cel din urmă dintre oameni; om al durerilor și cunoscător al suferinței, unul înaintea căruia să-ți acoperi fața; disprețuit și nebăgat în seamă. ⁴Dar El a luat asupra-și durerile noastre și cu suferințele noastre S-a împovărat. Și noi îl socoteam pedepsit, bătut și chinuit de Dumnezeu, ⁵Dar El fusese **străpuns pentru păcatele noastre și zdrobit pentru fărădelegile noastre**. El a fost **pedepsit pentru mântuirea noastră și prin rănilor Lui noi toți ne-am vindecat**. ⁶Toți umblam rătăciți ca niște oi, fiecare pe calea noastră, și Domnul a făcut să cadă asupra Lui fărădelegile noastre ale tuturor. ⁷Chinuit a fost, dar S-a supus și nu și-a deschis gura Sa; **ca un miel spre junghiere** s-a adus și ca o oaie fără de glas înaintea celor ce o tund, așa nu și-a deschis gura Sa. ⁸Întru smerenia Lui judecata Lui s-a ridicat și neamul Lui cine îl va spune? Că s-a luat de pe pământ viața Lui! Pentru fărădelegile poporului Meu a fost adus spre moarte. ⁹Mormântul Lui a fost pus lângă cei fără de lege și cu cei făcători de rele, după moartea Lui, cu toate că **nu săvârșise nici o nedreptate** și nici înșelăciune nu fusese în gura Lui. ¹⁰Dar a fost voia Domnului să-L zdrobească prin suferință. Și fiindcă **și-a dat viața ca jertfă pentru păcat**, va vedea pe urmașii Săi, **își va lungi viața** și lucrul Domnului în mâna Lui va propăși. ¹¹Scăpat de chinurile sufletului Său, va vedea rodul ostentelilor Sale și de mulțumire Se va sătura. Prin suferințele Lui, Dreptul, Sluga Mea, va îndrepta pe mulți, și fărădelegile lor le va lua asupra Sa. ¹²Pentru aceasta Îi voi da partea Sa printre cei mari și cu cei puternici va împărți prada, ca răsplată că și-a dat sufletul Său spre moarte și cu cei făcători de rele a fost numărat. Că El a purtat fărădelegile multora și pentru cei păcătoși și-a dat viața.”

Cântul al patrulea se prezintă ca cel mai complex dintre

toate.

El se deschide cu proclamația lui Iahve că Robul va fi în cele din urmă slăvit (52:13). Înfațișarea schimonosită (v. 14) trebuie pusă în legătură cu remarcă potrivit căreia Robul nu avea un chip frumos, care să-l facă popular (53:2b); dimpotrivă era cel mai disprețuit om (v. 3). În discursul divin se mai arată că popoarele și regii lor vor fi mirați printr-o vestire nouă (52:15). Totuși conținutul aceste vestiri nu este detaliat.

Urmează, inserat în discursul divin, proclamația mulțimii (53:1-11a). Se revine asupra faptului că vestirea respectivă este nu numai nouă, ci și incredibilă (v. 1). Practic întreg cap. 53 oferă amănunte despre conținutul acestei vestiri.

Pe lângă descrierea urâteniei fizice și a disprețuirii (v. 2-3), cântul îl indică pe personajul misterios cu titlul regal-mesianic de „odraslă” (v. 2 – cf. *Is.* 6:13; 11:1; *Ier.* 23:5; 33:15; *Zah.* 3:8). Prin aceasta se indică un rege atipic: dacă în mod obișnuit regelui i se atribuia frumusețea perfectă (*Ps.* 44:3), cel vizat de către mulțime va fi dimpotrivă lipsit de orice fel de motiv de atracție.

Interesant apoi că personajul este descris în termenii folosiți pentru jertfa de păcat, însă o jertfă de păcat colectivă (în 53:10 apare termenul אָשָׁם – *ašām* „jertfă de păcat”): asupra sa trec păcatele tuturor (53:4-6.12). Trebuie reamintit că la jertfa de păcat, închinătorul care săvârșise vreun păcat se elibera de acesta punându-și mâinile pe capul animalului de jertfă, astfel încât păcatul era transferat animalului, care murea în locul său. Textul nostru indică același mecanism și în cazul Robului care se aduce jertfă pentru păcatele tuturor.

Robul lui Iahve va fi dat spre moarte (v. 8), fapt confirmat de prezența mormântului (v. 9), deși el însuși nu avea nici un păcat (v. 9). Apare în continuare însă o situație ciudată: deși a murit, dându-și viața ca jertfă, el își prelungește viața (v. 10), este scăpat de chinuri și-și vede

rodul ostenelii (v. 11).

În NT, al 4-lea cânt este interpretat în mod direct ca împlinindu-se în persoana lui Hristos (cf. *Fapt.* 8:26-40 în special v. 32-35). De altfel Hristos apare ca miel atât în prezentarea făcută de către Ioan Botezătorul („Iată Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatul lumii” – *Ioan* 1:29), când și în *Apocalipsă* (5:6.12; 7:10.14; 13:8; 14:1.4; 17:14; 19:7; 21:9 etc). Interesant că în limba arameică, *talya* înseamnă atât „miel”, cât și „rob”, ceea ce sugerează că prin proclamația sa, Sf. Ioan Botezătorul face un joc de cuvinte intraductibil în greacă, identificându-l pe Iisus Hristos cu Robul din cântecele lui Deutero-Isaia, dar și cu mielul, figura pregnantă a jertfei din al 4-lea cânt.

Monoteismul

Is. 43:10: „Eu sunt: înainte de Mine n-a fost Dumnezeu și nici după Mine nu va mai fi!”

Is. 44:6: „Așa zise Domnul, Regele lui Israel și Izbăvitorul său, Domnul Savaot: "Eu sunt Cel dintâi și Cel de pe urmă și nu este alt dumnezeu afară de Mine!" (cf. **48:12**)

În perioada exilică se definește monoteismul clar. Până atunci Iahve apărea ca dumnezeul național al lui Israel, chiar fiind cel mai puternic dumnezeu, însă nu se excludea cel puțin la nivel declarativ existența altor zei (cf. *Ieș.* 12:12 în care Iahve face judecată cu toții zeii Egiptului, adică îi pedepsește).

Odată cu Ieremia, Iezechiel și în special Deutero-Isaia, se fundamentează monoteismul militant, după care Iahve nu este doar cel mai puternic dumnezeu, ci singurul. Acest monoteism este urmarea directă a curentelor monolatre din care a făcut parte de exemplu profetul Ilie.

Legământul cu David; Mesia

Profetul folosește termenul מָשִׁיחַ – *mašiah* pentru Cyrus (*Is.* 45:1), fapt remarcabil având în vedere că Cyrus era un rege străin și păgân. Prin aceasta Deutero-Isaia acordă prerogativele regale mesianice unui străin, în ideea că Israel nu mai are dinastie regală, dar că Dumnezeu se îngrijește de poporul Său prin intermediul altui rege, care devine astfel „unsul” Său.

Promisiunile legate de dinastia lui David din *2Reg.* 7 sunt de aceea aplicate întregului popor.

Is. 55:3: „...Voi face cu voi legământ veșnic, dându-vă îndurările Mele cele făgăduite lui David.”

Dacă Cyrus este mesia, iar efectele legământului davidic se acordă poporului, se insistă că adevăratul rege rămâne Iahve (*Is.* 41:21; 43:15; 44:6).

TRITO-ISAIA

Bibliografie: Otto Kaiser, *Das Buch Jesaja. Kap. 40-66*, 1966 (ATD 19).

Trito-Isaia este un ucenic al lui Deutero-Isaia, activând în perioada de **după 538 și înainte de 520 în Ierusalim**.

Cuprinsul

Cuprinsul este structurat chiastic.

56-58	cuvinte de acuză
59	plângerea poporului
60-62	cuvinte de mântuire
63-64	plângerea poporului și răspunsul lui Dumnezeu
65-66	cuvinte de acuză, dar și mântuitoare

56:1-8	leaga comunității: acceptarea străinilor (altfel în Deut. 23)
56:9 – 57:13	acuze
	56:9u împotriva păstorilor (cf. Ier. 23; Iez. 34)
	57:3u împotriva idolatriei ca desfrânare
	57:14u cuvinte de mângâiere pentru cei umili
58	predică despre adevăratul post (cf. Zah. 7-8)
59	liturghie profetică (elemente de rugăciune de cerere, acuză, mărturisire a păcatelor – v. 12, promisiunea lui Iahve)
60–62	cuvinte de mântuire pentru Ierusalim: slava Sionului
	60 pelerinajul popoarelor spre Sion (cf. Is. 2; Mih. 4; Ag. 2)
	61:1-3 misiunea profetică
	61:6 „Și voi, voi veți fi numiți preoți ai Domnului” (cf. Ieș. 19:6)
63:1-6	întoarcerea lui Iahve după pedepsirea popoarelor (în special Edom)
63:7-14	retrospectivă istorică (Moise)
63:15 – 64:11	cântec de jale al poporului cu rugăminți, întrebări
	63:16 nu Avraam, ci Iahve este tatăl nostru
	64:7
65:1-16	dreptul și păcătosul
65:17u	așteptări eshatologice
	65:17 „Eu voi face ceruri noi și pământ nou”
	66:22
66	critică la adresa ideii de templu „cerul este scaunul Meu...”

Teme

Universalismul

Deși după Is. 63:1-6 Iahve calcă în picioare popoarele în teascul urgiei Sale, totuși mesajul lui Trito-Isaia se înscrie mai degrabă în sfera universalismului.

Se vorbește în mod expres despre convertirea

popoarelor la credința în Dumnezeu.

Is. 56:7: „Pe aceștia [străinii alipiți de Domnul] îi voi aduce în muntele cel sfânt al Meu și îi voi bucura în locașul Meu de rugăciune. Arderile lor de tot și jertfele lor vor fi primite pe altarul Meu; căci templul Meu, locaș de rugăciune se va chema pentru toate popoarele!”

Ultima parte a versetului este citat în Marc. 11:17 chiar de către Mântuitorul Hristos.

De asemenea se preconizează ca preoții și leviții (în sens de slujitori cultici, asemănători diaconilor actuali) să nu provină exclusiv din rândul israeliților, ci chiar din mijlocul celorlalte popoare (Is. 66:21). Universalismul atinge astfel chiar instituția preoției.

Profeții mesianice

Is. 60:1-2: „¹Luminează-te, luminează-te, Ierusalime, că vine lumina ta, și slava Domnului peste tine a răsărit! ²Căci iată întunericul acoperă pământul, și bezna, popoarele; iar peste tine răsare Domnul, și slava Lui strălucește peste tine.”

Deși nu este o profeție mesianică propriu-zisă, textul este aplicat, puțin modificat, în cântările cultice ale învierii lui Hristos (Săptămâna luminată, irmos, cântarea a 9-a, Axionul Învierii; folosit și ca tropar după împărtășirea preoților la Sf. Liturghie în mod obișnuit):

„Luminează-te, luminează-te, noule Ierusalime că slava Domnului peste tine a răsărit. Saltă acum și te bucură Sioane! Iar tu, curată Născătoare de Dumnezeu, veselește-te întru învierea celui născut al tău.”

Is. 61:1-3: „¹Duhul Domnului este peste Mine, că Domnul M-a uns să binevestesc săracilor, M-a trimis să vindec pe cei cu inima zdrobită, să propovăduiesc celor robiți slobozire și celor prinși în război libertate; ²Să dau de știre un an de milostivire al Domnului și o zi de răzbunare a Dumnezeului nostru; ³Să mângâi pe cei întristați; celor ce jlesc Sionul, să

le pun pe cap cunună în loc de cenușă, untdelemn de bucurie în loc de veșminte de doliu, slavă în loc de deznădejde. Ei vor fi numiți: stejari ai dreptății, sad al Domnului spre slăvirea Lui.”

Textul constituie practic o reluare a motivelor din cântecele Robului lui Iahve din Deutero-Isaia. Prin aceasta Trito-Isaia continuă și interpretează profețiile predecesorului său.

Există o corespondență între primul cânt al Robului (*Is.* 42:1-7) și *Is.* 61:1-3. Și aici se vorbește despre pogorârea Duhului lui Dumnezeu, dar mai ales despre misiunea avută în vedere: propovăduirea eliberării celor robiți. Apare în plus motivul ungerii, fapt pentru care cel însărcinat devine „Uns”, Mesia (מָשִׁיחַ – *mašîaḥ*).

După evanghelia lui Luca, Mântuitorul Își începe activitatea în Nazaretul copilăriei Sale, citind în sinagogă de sabbat acest text (*Luc.* 4:16-30). Terminând profeția de citit, Mântuitorul le-a declarat celor de față: „Astăzi s-a împlinit Scriptura aceasta în urechile voastre” (v. 21). Prin aceasta, Mântuitorul interpretează textul lui Trito-Isaia ca referindu-se la persoana Sa.

AGHEU

Viața

Profetul Agheu (ebr. Haggai) a activat în 520, timp de câteva luni (**august-decembrie**), în Ierusalim (cf. *Ezd.* 5:1; 6:14). După edictul lui Cyrus din 538, guvernatorul persan Șeșbațar a întors în Iudeea vasele templului lui Iahve confiscate de babilonieni; probabil tot el a pus și temelia templului (cf. *Ezd.* 5:14-16; în *Ag.* 1:14 Zorobabel). Construirea templului însă a

stagnat din cauza situației economice precare a celor întorși. Profetul Agheu însă a considerat starea materială sărăcăcioasă nu cauza, ci efectul abandonării lucrărilor la templu, îndemnând de aceea ca templul să fie terminat cât mai grabnic.

Cuprinsul cărții

1 – 2:5	îndemn pentru reconstrucția templului: dispute și avertismente
2:6-9	cutremurarea lumii; pelerinajul popoarelor spre Sion (cf. <i>Is.</i> 2; 60; 66:20)
2:10-14	poporul cel necurat
2:20-23	profeție mesianică: Zorobabel ca inel al lui Iahve

Teme

Teologia Sionului

Ag. 2:6-9: „⁶Căci așa zice Domnul Savaot: "Peste puțină vreme, Eu voi cutremura cerul și pământul, marea și uscatul; ⁷Voi zgudui **toate popoarele și toate neamurile vor veni** cu lucruri de preț și voi umple de slavă templul acesta, zice Domnul Savaot. ⁸Al Meu este argintul, al Meu este aurul", zice Domnul Savaot. ⁹"Și slava acestui templu de pe urmă va fi mai mare decât a celui dintâi", zice Domnul Savaot, "și în locul acesta voi sălășlui pacea", zice Domnul Savaot.”

Acest text se încadrează în teologie Sionului pentru că prevede construcția templului ca fiind sprijinită de un pelerinaj al popoarelor cu daruri de mare preț către Ierusalim. Practic noul templu se preconizează a fi ridicat prin aportul tuturor popoarelor.

Pentru că acest deziderat nu s-a împlinit la zidirea celui de-al doilea templu, așteptarea universalismului s-a încheiat abia prin Biserica creștină, noul și adevăratul Templu constuit cu darurile de preț (credința) tuturor popoarelor.

Profeție mesianică

Ag. 2:23: „În ziua aceea, zice Domnul Savaot, te voi lua pe tine, Zorobabel, fiul lui Salatiel, **slugă a Mea** și te voi avea ca un inel cu pecete, căci pe tine **te-am ales**, zice Domnul Savaot.”

Zorobabel este identificat aici cu figura mesianică așteptată. El este numit cu termenul mesianic de Rob/Slugă, beneficiind și de alegerea divină specifică regilor (1Reg. 16:1).

Nedevenind rege însă, Zorobabel nu a împlinit profeția, care este desăvârșită abia în persoana Mântuitorului.

ZAHARIA

Viața

Profetul Zaharia a fost contemporan cu Agheu, activând între **octombrie 520 și decembrie 518** în Ierusalim (cf. Ezd. 5:1; 6:14).

Se prezintă ca fiind fiul lui Berechias, fiul lui Ido. După *Neem.* 12:16 un Zaharia fiul lui Ido era preot, iar după *Mat.* 23:35 un Zaharia fiul lui Berechias, deși om drept, a fost ucis între templu și altar. Identificarea profetului Zaharia cu una dintre aceste figuri rămâne însă sub semnul întrebării.

Cuprins

1:1-6	predică pentru pocăință (oct./nov. 520)	
1:7 – 6	viziuni și cuvinte (febr. 519)	
	1:8-15	<i>I viziune:</i> un om pe cal roșu între mirți, în urma lui alți călăreți
	1:16-17	cuvinte disparate
	2:1-4	<i>II viziune:</i> patru coarne doborâte de patru fierari
	2:5-9	<i>III viziune:</i> un om cu o funie de măsurat măsoară Ierusalimul
	2:10-17	cuvinte disparate
	3:1-7	instalarea marelui preot Iosua
	3:8-10	cuvinte disparate
	4:1-6a.10b-14	<i>IV viziune:</i> un candelabru flancat de doi măslini
	4:6b-10	promisiunea pentru Zorobabel
	5:1-4	<i>V viziune:</i> un sul de carte înaripat, scris cu blesteme
	5:5-11	<i>VI viziune:</i> femeia/fărădelegea din baniță (efă)
	6:1-8	<i>VII viziune:</i> patru care cu cai în diferite culori către cele patru vânturi
	6:9-15	încoronarea simbolică a lui Iosua (inițial a lui Zorobabel !)
7 – 8	predica despre post (dec. 518; cf. Is. 58)	
	8:1u	cuvinte mântuitoare

Teme

Profeție mesianică

Zah. 3:8: „Ascultă deci, Iosua, mare preot, tu și cei împreună cu tine care stau înaintea ta; căci ei sunt oameni de precizie. Iată Eu aduc pe **Servul Meu Odraslă**.”

Prin acest text Zaharia unește două tradiții: una care îl numea pe personajul mesianic Odraslă (Is. 6:13; 11:1; Ier. 23:5;

33:15) și alta care îl numea Rob/Serv (cf. Cântecul Robului lui Iahve din Is. 42:1-7; 49:1-13; 50:4-11; 52:13 – 53:12).

În viziunea zahariană, îngerul îi vestește marelui preot Iosua aducerea Robului-Odraslă.

Zah. 6:11-13: „¹¹Și vei lua argint și aur și vei face o cunună și o vei pune pe capul lui **Iosua marele preot, feciorul lui Ioțadoc**. ¹²Și-i vei zice lui în acest chip: "Așa grăiește Domnul Savaot: Iată un om care va fi chemat **Odraslă**; acesta va odrăsli și va zidi templul Domnului. ¹³Și acesta va rezidi templul Domnului. El va purta semnele regale și va stăpâni și va domni pe tronul lui și un preot va fi la dreapta lui. Între ei doi va fi o pace desăvârșită."

În acest text întâlnim un fenomen foarte interesant și anume o „relectură” biblică. Sunt argumente foarte puternice să se considere că inițial v. 11 nu cuprindea nici o referire la marele preot Iosua (ceea ce este scris îngroșat în text), ci la Zorobabel.

Așa cum rezultă și din *Zah.* 3:8, conducerea poporului prezentată de Zaharia era dublă: un descendent davidic secondat de un mare preot. Aceștia sunt descriși în viziunea a 4-a (*Zah.* 4:1u) ca doi măslini care flanchează un candelabru; v. 14 demonstrează identificarea măslinilor cu conducerea bicefală prin numirea lor ca „unși” (בְּנֵי הַיִּצְהָר – *bené ha-îthár*).

Rolul descendentului davidic (Zorobabel) era dobândirea regalității și rezidirea templului; el trebuia să devină rege, înnodând firul rupt al dinastiei lui David (cf. *Ag.* 2:23).

Pentru că nu a devenit rege, Zorobabel nu a împlinit profeția. De aceea un redactor ulterior va schimba textul din *Zah.* 6:11, ștergând numele lui Zaharia și inserându-l pe cel al marelui preot Iosua. Altfel nu s-ar explica de ce de-a dreapta personajului stă un „preot” și că între cei doi domnește o simfonie desăvârșită.

În perioada post-exilică oficiul sacerdotal începe să adune în sine prerogativele regale, suplinind astfel lipsa

regelui. De exemplu preotul este numit acum „uns” (מָשִׁיחַ – *mašîah* = mesia) (cf. *Lev.* 4:3.5.16; 6:15 – sursa P a Pentateuhului, deci de după 550).

Textul însă nu s-a împlinit nici referitor la marele preot Iosua.

Abia Mântuitorul Hristos, prin convergența în sine a oficiilor regal și sacerdotal, a împlinit această profeție. Interesant că numele Iisus și Iosua sunt identice (ebr. יְהוֹשֻׁעַ – *Iehošúa*, gr. Ἰησοῦς – *Iesús*).

De remarcat că la Qumran, printre esenienii contemporani cu primii creștini s-a păstrat polarizarea funcțiilor: ei așteptau în timpul eshatologic atât un Mesia davidic cât și un Mesia aaronit.

MALEAHI

Introducere Zah. 9–11; 12–14; Mal.

La sfârșitul cărților profetice sunt 3 adaosuri, fiecare de câte 3 capitole: *Zah.* 9–11 (numit Deutero-Zaharia), *Zah.* 12–14 (numit Trito-Zaharia) și *Mal.* 1–3 (întreaga carte). Faptul este dovedit și de folosirea aceluiași titlu: „Profeție. Cuvântul lui Iahve...” (cf. *Zah.* 9:1; 12:1; *Mal.* 1:1).

Viața

Numele Maleahi (ebr. מְלָאכִי – *Malahî*) înseamnă „trimisul meu”. Ar putea de aceea să nu fie numele real al profetului, ci unul simbolic.

Presupunând deja înălțarea celui de-al doilea templu

(*Mal.* 1:10; 3:1.10) și cultul (1:6-7), dar și existența unui guvernator (1:8), desigur persan, profetul poate fi datat în sec. 5 îdHr (**500-400**), probabil în timpul lui Neemia (445-433).

Cuprinsul cărții

1:2-5	iubirea divină pentru Israel, ura pentru Edom (cf. <i>Iez.</i> 35; <i>Avd. Is.</i> 63)
1:6 – 2:9	acuze împotriva preoților
2:10-16	acuze împotriva poporului - v. 11-12 împotriva căsătoriei cu străine - v. 13-16 împotriva divorțului
2:17 – 3:5	curățirea comunității
	3:1 trimisul/îngerul lui Iahve
3:6-12	promisiune condiționată a mântuirii „Întoarceți-vă către Mine, și Mă voi întoarce și Eu către voi” (3:7)
3:13-21	Soarele dreptății îi luminează pe cei ce se tem de Dumnezeu

Teme

Adorarea universală a lui Iahve

Mal. 1:11: „Căci, de la răsăritul soarelui și până la apusul lui, mare este numele Meu printre neamuri și în orice parte se aduc jertfe de tămâie pentru numele Meu și prinoase curate, căci mare este numele Meu între neamuri”, zice Domnul Savaot.”

Ca și în *Sof.* 2:11; 3:9-10, se proclamă adorarea universală a lui Iahve. Constituie antipodul concepției centralizatoare după care doar în Sion/Ierusalim putea funcționa Templul și cultul. În creștinism universalitatea se arată prin adorarea spirituală (*Ioan* 4:20-24).

Profeție mesianică

Mal. 3:20: „Și va răsări pentru voi, cei care vă temeți de numele Meu, **soarele dreptății**, cu tămăduire venind în razele lui și veți ieși și veți zburda ca vițeei de îngrășat.”

Denumirea de Soare al dreptății este aplicată Mântuitorului (troparul Crăciunului).

Interesant că și în alte texte mesianice din VT, LXX a transpus prin termenul „răsărit” (gr. ἀνατολή) noțiunea mesianică de Mlădiță (*Ier.* 23:5; *Zah.* 3:8).

Profetul Ilie

Mal. 3:1.23: „Iată, Eu trimit pe **îngerul Meu și va găti calea înaintea feței Mele** și va veni îndată în templul Său Domnul pe Care îl căutați și Îngerul legământului pe Care voi îl doriți. Iată, vine!, zice Domnul Savaot. [...] Iată că Eu vă trimit pe **Ilie proorocul**, înainte de a veni ziua Domnului cea mare și înfricoșătoare”

Textele anunță un trimis (înger) înaintea feței lui Iahve, identificat chiar cu un nou Ilie în v. 23. Acesta un pregătitor al venirii lui Dumnezeu (cf și *Is.* 40:3-5)

IOIL

Profetul Ioil (ebr. יוֹאֵל – *Ioél*), fiul lui Petuel nu poate fi datat cu certitudine. Se pare însă că presupune deja catastrofa din 587; în acest caz referirile sale la templu (1:14; 2:17) se referă la templul lui Zorobabel ridicat în 515, iar referirea la zidurile Ierusalimului (2:9) presupune ridicarea lor de către Neemia în 445.

Se propune de aceea datarea lui Ioil în jurul anului **400**.

Prețuind în mod deosebit pe preoți și cultul (cf. *Ioil* 1:9.13-14.16; 2:14u), *Ioil* este înțeleș, alături de Naum și de Avacum, ca un profet cultic.

1-2	
1:2-20	plângere pentru plaga cu lăcuste și secetă
	v. 2-3 îndemn de transmitere peste generații
	v. 4 nevoia (lăcustele)
	v. 5-14 îndemn pentru o plângere a poporului
	v. 15 aproape e ziua lui Iahve (cf. <i>Sof.</i> 1:7; <i>Is.</i> 13:6)
	v. 16-18 plângerea poporului („noi”)
	v. 19-20 rugăciunea profetului ca mijlocitor
2	plângeri și rugăciuni
	v. 1-2 alarmă: ziua lui Iahve vine
	v. 3-11 descrierea vrăjmașilor
	v. 12-14 chemare la pocăință
	v. 15-17 nou îndemn pentru o plângere a poporului
	v. 18 ajutorul lui Iahve în nevoie
	v. 19-20 răspunsul lui Iahve: binecuvântare, izgonirea vrăjmașului din nord
	v. 21-24 chemare la bucurie și mulțumire
	v. 25-27 cuvinte mântuitoare; cunoașterea lui Iahve (2:27; 4:17)
3-4	
3	vărsarea Duhului
	v. 3-4 semne în cer și pe pământ – ziua lui Iahve
	v. 5 izbăvire în Ierusalim (cf. <i>Avd.</i> 17)
4	judcata popoarelor în Ierusalim (cf. <i>Is.</i> 17:12u; 29:5u; <i>Iez.</i> 38-39; <i>Zah.</i> 12; 14)
	v. 4-8 adaos în proză
	v. 17 cunoașterea lui Iahve
	v. 18-21 adaos

Teme

Învățătorul dreptății

***Ioil* 2:23:** „Și voi locuitori ai Sionului, bucurați-vă și vă veseliți în Domnul Dumnezeuul vostru, căci El v-a dat pe Învățătorul dreptății; și v-a mai trimis și ploaie, ploaie timpurie și târzie, ca odinioară.”

Este un text pe care comunitatea de la Qumran l-a aplicat figurii Învățătorului.

În sens duhovnicesc, Învățătorul dreptății este Mântuitorul Hristos.

Pogorârea Duhului

***Ioil* 3:1-2:** „¹Dar după aceea, vărsa-voi Duhul Meu peste tot trupul, și fiii și fiicele voastre vor profeti, bătrânii voștri visuri vor visa iar tinerii voștri vedenii vor vedea. ²Chiar și peste robi și peste roabe voi vărsa Duhul Meu.”

În LXX și în *Vulgata* textul apare la finalul cap. 2. Pogorârea Duhului Sfânt este avută în vedere și de alte texte (descrisă pe scurt de *Is.* 44:3, și pe larg de *Iez.* 36:25-28).

Expresia „tot trupul” arată că orice om se bucură de vărsarea Duhului, indiferent de sex (fii și fiice), vârstă (bătrâni și tineri) sau poziție socială (robi și roabe).

Acest text arată că pogorârea Duhului Sfânt înseamnă extinderea profetismului la orice om, adică asumarea de către toți a rolului de interpret al Legii, al vocii divine pe care îl avea profetul în VT. Duhul Sf se manifestă ca asupra profeților prin: 1) profeții, 2) visuri, 3) vedenii, fiecare devenind practic profet.

În NT, în predica sa de la Cincizecime, Apostolul Petru vorbește de împlinirea profeției lui *Ioil* (*Fp.* 2:16-21). În acest sens se exprimă și Teodoret: *Ioil* a anunțat glosolalia de la

Cincizecime, care a rămas până în zilele noastre. Practic glosolalia ca stare profetică însemna înfrângerea barierelor lingvistice și hermeneutice între propovăduitori și ascultători.

Izbăvirea în Ierusalim

Ioil 3:5: „Și oricine va chema numele Domnului se va izbăvi, căci în muntele Sionului și în Ierusalim va fi mântuirea, precum a zis Domnul; și între cei mântuiți, numai cei ce cheamă pe Domnul.”

Acest text, ca și cele din *Is. 2:2-4* || *Mih. 4:1-3*; *Avd. 17.21*.

Judecata popoarelor

Ioil 4:12-14: „¹²Să se trezească toate neamurile și să vină în valea lui Iosafat, căci acolo voi așeza scaun de judecată pentru toate popoarele din jur. ¹³Aduceți seceri, căci holda este coaptă, veniți, coborâți-vă, căci teascul este plin, albiile dau peste margini; fărădelegile lor n-au seamăn. ¹⁴Mulțimi și iar mulțimi în Valea Judecății. Căci aproape este ziua Domnului în Valea judecății!”

Doar acest text vetero-testamentar menționează valea lui Iosafat. Se pare că profetul are în vedere valea de la vest de Tekoa lui Amos (cam 18 km S de Ierusalim) pentru că acolo regele Iosafat al Iudei a învins o coalitie a moabiților, amoniților și edomiților. Mult mai probabil însă, Ioil se referă la o vale nedefinită, aleasă după nume, pentru că Iosafat înseamnă „Iahve judecă”. Ea este numită și „valea judecății” (v. 14).

(Sus) Valea Kedron (Iosafat) din sudul Ierusalimului, cu mormintele lui Abesalom și Iosafat.

În sec. 4 dHr., valea Kedron (sau Kidron) din SE Ierusalimului este numită de pelerini Valea lui Iosafat, după cum arată și Eusebiu sau Ieronim. Începând cu acest secol, atât creștinii cât și evreii (iar mai târziu musulmanii) o privesc ca pe locul judecății de apoi. Acest lucru a fost amplificat și de faptul că încă din perioada regilor iudei, valea Kedron a servit drept loc pentru morminte.

IONA

Cartea profetului Iona este unică între profeți, fiind mai degrabă un roman sau o nuvelă, asemănătoare cărților *Rut*, *Est.* sau novelei lui Iosif (*Fac.* 37-50). Stilul relatării în proză amintește oarecum de relatările despre profeții preclasici (Ilie, Elisei).

După *4Reg.* 14:25, în timpul regelui Ieroboam 2 al Israelului (deci contemporan cu Amos și Osea) un profet cu același nume, Iona fiul lui Amitai, a profețit recuperarea teritoriilor pierdute de israeliți. Cu alte cuvinte, profetul respectiv a sprijinit politica extansionistă a lui Ieroboam 2.

Titlul din *Iona* 1:1 îl identifică pe personajul cărții cu acel profet. Însă, ca și în cazul cărții *Rut* este vorba despre un gen de literatură târzie care se preocupă de trecut. Cartea lui Iona ar data din sec. 4-3 îdHr.

1-2	pe mare	
	1:1-3	introducere: însărcinarea și fuga
	1:4-16	îmbarcarea, furtuna și aruncarea în mare a lui Iona
	2:1-11	3 zile în stomacul unui pește
3-4		v.3-10 psalm de mulțumire (adaos)
	pe uscat (în Ninive)	
	3	v. 1-3 nouă însărcinare
		v. 4 vestirea în Ninive
		v. 5-9 pocăința oamenilor și a animalelor
		v. 10 mila divină
	4	mânia lui Iona pentru mila lui Dumnezeu

Teme

Universalitatea proniei divine și a recunoașterii sale

Iona se înscrie, la fel ca și *Sof.* și *Mal.* între cărțile care insistă pe universalitatea recunoașterii lui Iahve.

De exemplu marinarii corabiei pe care s-a îmbarcat Iona îi adresează lui Iahve rugăciuni (1:14):

Atunci au strigat către Domnul și au zis: "O, Doamne, de-am putea să nu pierim din pricina vieții acestui om și să nu ne împovărezi pe noi cu un sânge nevinovat! Că Tu, Doamne, precum ai voit ai făcut!"

se tem de Iahve, Îi aduc jertfă și Îi fac făgăduințe (1:16).

De asemenea surprinde că profetul a fost trimis special către un popor străin (în carte activitatea sa nu se referă la Israel sau Iuda). Reacția ninivitenilor, de la rege și dregători până la supuși, se înscrie în același spectru.

***Iona* 3:5-9:** „⁵Atunci Ninivitenii au crezut în Dumnezeu, au ținut post și s-au îmbrăcat cu sac, de la cei mai mari și până la cei mai mici. ⁶Și a ajuns vestea până la regele Ninivei. Acesta s-a sculat de pe tronul său, și-a lepădat veșmântul lui cel scump, s-a acoperit cu sac și s-a culcat în cenușă. ⁷Apoi, din porunca regelui și a dregătorilor săi, s-au strigat și s-au zis acestea: Oamenii și animalele, vitele mari și mici să nu mănânce nimic, să nu pască și nici să bea apă; ⁸Iar oamenii să se îmbrace cu sac și către Dumnezeu să strige din toată puterea și fiecare să se întoarcă de pe calea lui cea rea și de la nedreptatea pe care o săvârșesc mâinile lui; ⁹Poate că Dumnezeu Se va întoarce și Se va milostivi și va ține în loc iuțimea mâniei Lui ca să nu pierim!"

Profeție mesianică: semnul lui Iona

Rugat fiind să ofere un semn (o minune) care să-i

certifice autoritatea de învățător și fiu al lui David, Mântuitorul face referire la episodul înghițirii lui Iona de către pește.

Mat. 12:39-41: „³⁹Iar El, răspunzând, le-a zis: Neam viclean și desfrânat cere semn, dar semn nu i se va da, decât semnul lui Iona proorocul. ⁴⁰Că precum a fost Iona în pântecele chitului trei zile și trei nopți, așa va fi și Fiul Omului în inima pământului trei zile și trei nopți. ⁴¹... iată aici este mai mult decât Iona” (|| **Luc. 11:29-30.32**)

Prin aceasta, Hristos însuși interpretează faptul că Iona a stat 3 zile în stomacul peștelui ca fiind tip al șederii sale în mormânt timp de aproape 3 zile. Ieșirea lui Iona din pește pentru vestirea pedepsei adusă ninivitenilor înseamnă învierea lui Hristos pentru vestirea judecății divine asupra tuturor oamenilor care nu cred în Evanghelie și nu se pocăiesc.

DEUTERO-ZAHARIA

Introducere

Primul adaos la cartea lui Zaharia datează din perioada de după cuceririle lui Alexandru cel Mare, deci din jurul anului 300 îdHr, fiind astfel cu aproximativ 200 de ani posterior epocii profetului Zaharia (un caz asemănător este Isaia și Deutero-Isaia).

Grecia (ebr. Iavan, „ionieni”) este menționată în *Zah.* 9:13, iar Egiptul și Asiria din 10:10-11 nu sunt altele decât regatele diadohilor (urmașii lui Alexandru cel Mare) în Egipt (ptolemeii) și Siria (seleucizii). Se presupune chiar că *Zah.* 11:14 constituie chiar o aluzie la schisma samariteană.

Cuprins

9:1-8	extinderea puterii lui Iahve către nord și vest
9:9-10	chemare la bucurie pentru regele pașnic eshatologic (cf. <i>Mat.</i> 21:4-5)
9:11-17	cuvinte mântuitoare: reîntoarcerea din robie, războiul lui Iahve
10:1-2	binecuvântare de către Dumnezeu
10:3-12	război și reîntoarcere din robie (cf. 9:11u)
11:1-3	cântec de dispreț despre cel mândru căzut
11:4-17	amestec de acțiuni simbolice, viziune și alegorie
	11:4u predica despre păstori (cf. 13:7-9; <i>Ier.</i> 23; <i>Iez.</i> 34; <i>Is.</i> 56:9u)
	11:13 prețul de 30 de arginți pentru olar
	11:14 ruperea unui toiag dintre cei 2 (11:7) = schisma samariteană

Teme

Zah. 9:9-10: „⁹Bucură-te foarte, fiica Sionului, veselește-te, fiica Ierusalimului, căci iată **Împăratul tău** vine la tine drept și biruitor; **smerit și călare pe asin**, pe mânzul asinei. ¹⁰El va nimici carele din Efraim, caii din Ierusalim și arcul de război va fi frânt. El va vesti pacea popoarelor și împărăția Lui ve va întinde de la o mare până la cealaltă mare și de la Eufrat până la marginile pământului.”

Textul apare citat în NT în context mesianic, aplicat intrării în Ierusalim a lui Hristos (*Mat.* 21:4-5; *Ioan* 12:15). Există însă o diferență între evangheliști: dacă după Matei Mântuitorul intră călare pe o măgăriță însoțită de mânzul ei (*Mat.* 21:7), după Marcu, Luca și Ioan, intră pe un mânz de măgar (*Marc.* 11:7 || *Luc.* 19:35 || *Ioan* 12:14). Probabil la originea diferenței stă modul de interpretare al textului lui Deutero-Zaharia, care menționează și „asina”.

Noul rege, o figură umilă (smerit), seamănă nu cu regii războinici călări pe cai, ci cu un șeic din vechime, când și

regele (ex. David) folosea în mod obișnuit măgari pentru călătorie.

Zah. 11:13: „Atunci a grăit Domnul către Mine: "Aruncă-l olarului prețul acela scump cu care Eu am fost prețuit de ei". Și am luat cei treizeci de arginți și i-am aruncat în vistieria templului Domnului, pentru olar.”

În NT textul este citat ca fiind împlinit în momentul vinderii lui Hristos pe 30 de arginți, cu care s-a cumpărat țarina olarului (*Mat. 27:9-10*), însă este atribuit în mod eronat profetului Ieremia. Este însă posibil ca de fapt evanghelistul să se fi referit la episodul cumpărării țarinii de către Ieremia.

TRITO-ZAHARIA

Introducere

Trito-Zaharia este al doilea adaos la cartea lui Zaharia, având în general o tentă eshatologică. Datează din sec. 3 îdHr.

Cuprins

12	atacul popoarelor asupra Ierusalimului și respingerea lor vărsarea Duhului, plângere pentru Cel Străpuns (v. 10u)
13	eliberarea de necurăție, idolatrie; profetism extatic încercarea poporului (o treime – 13:7)
14	atacul popoarelor asupra Ierusalimului încercarea poporului (o jumătate – 14:2) restul popoarelor se închină lui Iahve (v. 16u)

Teme

Zah. 12:10: „Atunci voi vărsa peste casa lui David și peste locuitorii Ierusalimului **duh de milostivire și de rugăciune**, și își vor aținti privirile înspre Mine, **pe Care ei L-au străpuns** și vor face plângere asupra Lui, cum se face pentru un fiu unul născut și-L vor jeli ca pe cel întâi născut.”

După **Vladimir Petercă** „este o aluzie directă la un Mesia martir”, „o primă referință la celebra figură a *Servitorului lui Iahve* din *Is. 52:13-53:12*”.

Textul este citat în context mesianic în *Ioan 19:37* „Și iarăși altă Scriptură zice: "Vor privi la Acela pe care L-au împuns".”, unde se folosește versiunea lui Theodotion (o traducere a VT paralelă cu LXX). În LXX textul sună „acela pe care l-ați batjocorit”.

Demn de remarcat că întoarcerea către Cel Străpuns se realizează abia după pogorârea Duhului.

Zah. 13:7: „Sabie, deșteaptă-te împotriva păstorului Meu, împotriva tovarășului Meu, zice Domnul Savaot. Voi bate păstorul și se vor risipi oile, și Îmi voi întoarce mina Mea împotriva celor mici.”

Interesant că după LXX textul sună „voi bate păstorii” (plural).

A fost citat de către Mântuitorul Hristos în contextul părăsirii Sale de către Apostoli înaintea patimilor (*Mat. 26:31* || *Marc. 14:27* || *Ioan 16:32* – citat după LXX cu plural).

DANIEL

Bibliografie: Aurel Pavel, *Cartea profetului Daniel*, Sibiu 2000; Nicolae Neaga, *Profetul Daniel despre Hristos*, Sibiu 1933; Liviu Vâlcea, „Viziunea despre «Fiul Omului» din Cartea profetului Daniel (7, 13-14)”, *ST* 1-2/1996, 33-43; Ioan Chirilă, „Profețiile mesianice din Cartea profetului Daniel în viziunea

patristică”, în vol. *Biblie și Teologie. Prinos de cinstire Părintelui Profesor Dr. Nicolae Neaga la împlinirea vârstei de 95 de ani*, Sibiu 1997, 92-105; Justinian Cârstoiu, „Sfinții îngeri după proorocul Daniel”, *GB* 5-8/1999, 51-66; Sf. Ioan Gură de Aur, „Despre post. Omilia a V-a: La profetul Iona, Daniel și la cei trei tineri, rostită la începutul Postului Mare”, trad. D. Fecioru, *BOR* 1-2/1978, 78-85; Teodoret al Cirului, *Cartea profetului Daniel*, București 2005.

Introducere

Profetul Daniel face parte dintre grupul de deportați aristocrați de după prima cucerire a Ierusalimului (597 îdHr.). În *Iez.* 14:14 sunt citați trei drepti: Noe, Daniel și Iov, ceea ce ar presupune că profetul Iezechiel (activitate 593-573) deja îl cunoaște. Dat fiind însă faptul că în momentul deportării Daniel era tânăr, iar profetul Iezechiel vorbește de cei trei drepti ca fiind figuri consacrate, cel mai probabil textul iezechielian datează dintr-o perioadă posterioară profetului, când deja cărțile *Dan.* și *Iov* pătrund în canon (în corpusul Scrierilor).

Cartea nu face parte în MT dintre cele numite ale Profeților (נְבִיאִים – *nevi'im*), ci, așa cum am amintit mai sus, dintre Scrieri (כְּתוּבִים – *chetuvim*). Abia LXX o include printre cele ale profeților (cf. și *Mat.* 24:15).

Interesant și faptul că în *Dan.* 2:4b – 7:28 (jumătate din carte) se folosește limba arameică. De reținut că limba arameică a fost adoptată în sec. 6 îdHr. de cancelaria persană, pentru administrarea imperiului său multinațional. Evreii adoptă arameica în exil, iar aceasta va înlocui treptat ebraica, limbă ce supraviețuiește doar în spațiul cultic. În vremea Mântuitorului arameica era limba vorbită, iar ebraica limba sacră.

De asemenea în *Dan.* 11:3-4 se vorbește aluziv, dar clar, despre cuceririle lui Alexandru cel Mare.

Toate aceste considerații argumentează pentru o datare

târzie a cărții. Pentru că nici resfințirea Templului (164 îdHr), nici moartea lui Antioh 4 Epifanes (163 îdHr.) nu se reflectă în texte, se consideră că *Dan.* datează din jurul anului 165 îdHr. Probabil autorul face parte dintre gruparea hasidimilor, făcând referire de câteva ori la „cei înțelepți” (*Dan.* 11:33.35; 12:3).

Cuprinsul cărții canonice

Relatări despre profetul Daniel (1-6)

1	Daniel și cei 3 tineri la curtea din Babilon
2	visul lui Nabucodonosor 2.: statuia distrusă de piatră
3	salvarea celor 3 tineri din cuptorul de foc
4	visul lui Nabucodonosor 2.: copacul lumii doborât
5	inscripția de la banchetul lui Belșatar
6	salvarea lui Daniel din groapa cu lei

Viziuni (7-12)

7	4 fiare judecata lui Dumnezeu Fiul Omului
8	lupta dintre berbec (Persia) și țap (Alexandru cel Mare)
9	tâlcuirea celor 70 de ani ai lui Ieremia: cele 70 de săptămâni de ani
10-12	viziune finală
	10 dialogul cu îngerul
	11 privire asupra istoriei de la Cyrus la Antioh 4 Epifanes
	12 învierea morților

Adaosurile necanonice

În LXX se găsesc adaosuri necanonice la *Dan.*:

1. Istoria Suzanei (în *Vulgata* numerotată ca *Dan.* 13)
2. Bel și Balaaurul (în *Vulgata* numerotată ca *Dan.* 14)
3. adaosuri la cap. 3: imnul celor trei tineri v. 24-90 (v. 26-45 = *Ode* 7:26-45; v. 52-88 = *Ode* 8:52-88).

Teme

Postul și rugăciunea

În VT postul însemna abținerea de la orice mâncare și băutură. De obicei aceasta se respecta în cazul postului de o zi până seara (*Jud.* 20:26; *2Reg.* 1:12). Sunt menționate de asemenea perioade mai mari de post, de exemplu 7 zile (*1Reg.* 31:13; *1Paral.* 10:12), în care se presupune că seara se puteau consuma alimente. Cazuri excepționale sunt postul Esterei de 3 zile fără mâncare și băutură (cf. *Est.* 4:16) și postul lui Moise de pe mt. Sinai de 40 de zile (cf. *Deut.* 9:9).

Un obicei care exprima durerea era îmbrăcarea în sac (o păturică de diferite dimensiuni din material aspru, ca cel folosit pentru confecționarea sacilor pentru grâne) și presărarea de praf/cenușă pe cap (cf. *Neem.* 9:1). Postul reprezenta practic o umilire asumată de credincios în fața lui Iahve, pentru a obține iertarea (*Is.* 58:3).

În cartea *Daniel* găsim practici care se aseamnă cu postul. Împreună cu cei 3 tineri în Babilon, Daniel a refuzat bucatele și vinul de la masa regelui, „pentru a nu se spurca” (*Dan.* 1:8), alegând legume și apă (1:12), dar fiind prin aceasta mai frumoși și mai grași decât tinerii care mâncau la masa regală (1:15).

În legătură cu practica rugăciunii, *Dan.* 6:11 conține

informația că Daniel se ruga în fiecare zi de trei ori cu fereastra deschisă spre Ierusalim. Este menționată pentru prima dată direcția rugăciunii (în cazul lui Daniel, care locuia atunci în Babilon, spre vest!).

În *Ps.* 118:64 se menționează rugăciunea de 7 ori pe zi.

Fiul Omului și Cel vechi de zile

Bibliografie: Carsten Colpe, art. „ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου”, în: Gerhard Kittel / Gerhard Friedrich (ed.), *Theological Dictionary of the New Testament*, Grand Rapids, Michigan 1964 ș.u., vol. 8 1972.

Dan. 7:9-10: „⁹Am privit până când au fost așezate scaune, și S-a așezat **Cel vechi de zile**; îmbrăcăminte Lui era albă ca zăpada, iar părul capului Său curat ca lâna; tronul Său, flăcări de foc; roțile lui, foc arzător. ¹⁰Un râu de foc se vărsa și ieșea din el; mii de mii Îi slujeau și miriade de miriade stăteau înaintea Lui! Judecătorul S-a așezat și cărțile au fost deschise.”

Dan. 7:13-14: „¹³Am privit în vedenia de noapte, și iată pe norii cerului venea cineva **ca Fiul Omului** și El a înaintat până la Cel vechi de zile, și a fost dus în fața Lui. ¹⁴Și Lui I s-a dat stăpânirea, slava și împărăția, și toate popoarele, neamurile și limbile Îi slujeau Lui. Stăpânirea Lui este veșnică, stăpânire care nu va trece, iar împărăția Lui nu va fi nimicită niciodată.”

Atât expresia „cel vechi de zile” cât și „fiul omului” sunt uzuale pentru limbă, desemnând un „bătrân” și respectiv un „bărbat” (fără referire la vârstă; de exemplu, în cartea profetului Iezechiel, Iahve i se adresează constant acestuia cu această denumire). În cazul de față însă funcționează ca termeni tehnici eshatologici.

„Cel Vechi de Zile” (aram. עתיק יומין – *atíc iomín*) apare ca o persoană cu atribute divine: tronul cu roți (despre care vorbește și *Iez.* 1; 10), râul de foc (pedeapsa cu foc este specifică lui Dumnezeu), cortegiul de ființe cerești însoțitoare (sau sfinți) care iau parte la judecată, judecata pe baza

registrelor (= cartea în care sunt notate cele bune și cele rele – cf. *Ier.* 17:1; *Mal.* 3:16).

„Fiul Omului” (aram. *בֶּר אִנְשׁ* – *bar enáš*) este o persoană care preia de la Cel Vechi de Zile stăpânirea universală. Scena, petrecută în cer, seamănă chiar cu un transfer de putere.

Expresia „Fiul Omului”, prezentă în sens eshatologic și în apocaliptica iudaică (4Ezdr. 13, *Enoh etiopian* în asemănările 37-71), apare în NT în majoritatea cazurilor în evangheliile sinoptice, unde Hristos își aplică expresia propriei persoane (de ex. la *Mat.* 8:20; 9:6; 10:23; 11:19; 12:8.32.40; 13:37.41; 16:13.27-28; 17:9.12.22; 19:28; 20:18.28; 24:27.30.37.39.44; 25:31; 26:2.24.45.64). În *Fapt.* apare o singură dată (*Fapt.* 7:56), în *Apoc.* se preferă expresia „ca un fiu al omului” în două cazuri (*Apoc.* 1:13; 14:14). În epistolele pauline sau sobornicești nu apare niciodată (în *Ef.* 3:5 pluralul arată un sens general, colectiv).

În interpretarea creștină au existat două direcții.

După prima, ar fi o referire neașteptată în VT la Dumnezeu-Tatăl și la Dumnezeu-Fiul, Acestuia din urmă dându-I-se toată puterea în cer și pe pământ (cf. *Mat.* 28:18). Astfel Sf. **Ioan Gură de Aur** consideră că textul conține învățături esențiale: că Fiul e deoființă cu Tatăl și primește aceeași cinste, că Fiul vine în lume după Tatăl (când Tatăl stă pe tron, Fiul vine pe nori), preexistența Fiului (mai înainte de a veni în lume, era în nori).

Pe baza acest text, există două tipuri iconografice discutabile ale Treimii: Sf. Treime dispusă în triunghi (Tatăl ca bătrân, Fiul de-a dreapta și deasupra Duhul Sfânt ca porumbel) sau cea numită „Paternitatea” (Tatăl ținându-l în poală pe Fiul, Care la rândul Lui îl ține în brațe pe Duhul Sfânt ca porumbel. Un sinod din sec. 16 din Rusia a condamnat însă aceste tipuri iconografice ca necanonice.

După a doua direcție de interpretare, chiar și Cel Vechi de Zile ar fi Hristos, reprezentat într-o dublă postură de Dumnezeu în slavă sau de Fiu al Omului (cf. Sf. **Grigorie de**

Nyssa). Imaginea Celui Vechi de Zile este reluată în *Apoc.* 1:12-18, însă aplicată lui Hristos.

Interesant că elementele din v. 14 „stăpânirea, slava și împărăția” sunt reluate în ecfonisul de la rugăciuni („Că a Ta este împărăția și puterea [= stăpânirea] și slava”).

Proorocie despre cele 70 de săptămâni de ani

Dan. 9:24-27: „²⁴**Șaptezeci de săptămâni** sunt hotărâte pentru poporul tău și pentru cetatea ta cea sfântă până ce fărădelegea va trece peste margini și se va pecetlui păcatul și se va ispăși nelegiuirea, până ce dreptatea cea veșnică va veni, vedenia și proorocia se vor pecetlui și se va unge **Sfântul Sfinților**.²⁵Să știi și să înțelegi că de la ieșirea poruncii pentru zidirea din nou a Ierusalimului și până la **Cel-Uns - Cel-Vestit** - sunt șapte săptămâni și șazeci și două de săptămâni; și din nou vor fi zidite piețele și zidul din afară, în vremuri de strămtorare.²⁶Iar după cele șazeci și două de săptămâni, **Cel-Uns va pieri fără să se găsească vreo vină în El**, iar poporul unui domn va veni și va dărâma cetatea și templul. Și sfârșitul cetății va veni prin potopul mâniei lui Dumnezeu și până la capăt va fi război - prăpădul cel hotărât.²⁷Și El va încheia un legământ cu mulți într-o săptămână, iar la mijlocul săptămânii va înceta jertfa și prinosul și în templu va fi **urâciunea pustiirii**, până când pedeapsa nimicirii cea hotărâtă se va vărsa peste locul pustiirii.”

Traducerea mai corectă este „70 de șeptimi”, nu de săptămâni, care însă s-a încetățenit; aceasta ar însemna $70 \times 7 = 490$ de ani.

La începutul capitolului, se spune că profetul Daniel s-a interesat din cărți despre durata exilului (*Dan.* 9:2 – referire directă la profetul Ieremia, cf. *Ier.* 29:10). Se pare că spre diferență de profetul Ieremia, care număra anii din 608 până în 538, în cartea Daniel cei 70 de ani sunt numărați între 587 până în 520.

Apoi însă, profeția celor 70 de ani a lui Ieremia este

amplificată în viziunea a 70×7 de ani (7 desemnând numărul perfect). Orice încercare de refacere a unui calcul temporal nu s-a impus ca fiind convingătoare (!). Probabil cea mai bună soluție rămâne considerarea numărului 70×7 ca pe un simbol al deplinătății, echivalent cu expresia „în vremurile cele din urmă”.

Nici traducerea „Sfântul Sfinților” nu este lipsită de probleme, probabil fiind mai corect „Sfânta Sfințelor”; cu alte cuvinte, este avută în vedere refacerea templului și resfințirea prin ungere a Sfintei Sfințelor. Posibilitatea traducerii prin „Sfântul Sfinților” trebuie înțeleasă ca referindu-se la marele preot (cf. 1Paral. 23:13). **Origen** și **Teodoreț de Cir** îl identifică însă pe Sfântul Sfinților cu Hristos.

Tipul mesianic se observă însă clar în v. 25-26. Persoana este numită „Mesia” (ebr. מָשִׁיחַ – *mašiah* „uns”) și Conducător/Print (ebr. נָגִיד – *naghíd*, incorect tradus „Cel Vestit”).

V. 26 anunță dispariția brutală a lui Mesia (lit. „va fi tăiat”); finalul însă este corupt, spunându-se că „nu va avea...”. Theodotion este cel care adaugă „fără de vină”.

Unii au căutat să-l identifice pe Mesia Prințul cu marele preot Onias III din perioada Macabeilor (cf. 2Mac. 4:30-38) depus către anul 175 îdHr. și asasinat de către oamenii lui Antioh 4 Epifanes.

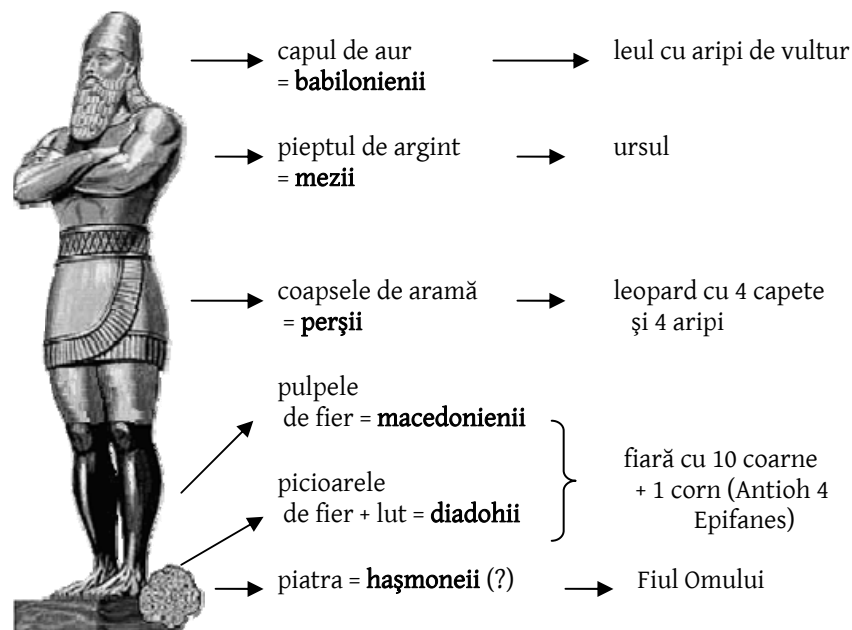
În acest sens, „urâciunea pustiirii” din v. 27 este statuia lui Zeus Olimpianul instalată în 167 îdHr., după cucerirea Ierusalimului și interzicerea Legii iudaice (vezi cursul 14 semestrul I, p. 2).

Mesia Prințul îl reprezintă însă în sens duhovnicesc pe Hristos.

Puterile mondiale

În Dan. 2 și 7 sunt menționate două rânduri de viziuni,

care au corespundețe între ele. Mai ales în ciclul de viziuni, profetul Daniel se înscrie ca și profetul Iezechiel în genul apocaliptic (revelațional).

PSALMII

Bibliografie: Sf. Ambrozio al Milanului, „Psalmul 50”, trad. N. Neaga, MB 5--6/1990, 5880; Sf. Chiril al Ierusalimului, „Psalmul 50”, trad. D. Stăniloae, MO 1/1991, 55; Sf. Chiril al Alexandriei, „Psalmul 50”, trad. D. Stăniloae, MO 3/1991, 55; Sf. Ioan Hrisostom, „Cuvânt despre pocăință. Psalmul 50”, trad. N. Neaga, MA 4/1988, 23-26; Sf. Vasile cel Mare, *Omilii la Psalmi*, în *Scrieri. Partea I*, trad. D. Fecioru, București 1986 (PSB 17); Teodoreț de Cir, *Tâlcuirea celor 150 de Psalmi ai proorocului împărat David*, Petru Vodă 2003; Sf. Teofan Zăvorățul, *Călăuză către viața duhovnicească. Tâlcuire la Psalmul 118*, Galați 2004; Dumitru Abrudan, „Cartea Psalmilor în spiritualitatea ortodoxă”, ST 7-8/1985, 453-471; Idem, „Dreptatea și pacea în Cartea Psalmilor”, ST 7--